Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

NICOLAI SVENDSEN:

TYSK AGRARPOLITIK I FORTID OG NUTID

MED SÆRLIGT HENBLIK PAA GRÆNSE-EGNENE I ØST OG NORD

SÆRTRYK AF „HEJMDAL“

TRYKT I „HEJMDAL“s BOGTRYKKERI
AABENRAA — — 1929

NICOLAI SVENDSEN:

TYSK AGRARPOLITIK I FORTID OG NUTID

MED SÆRLIGT HENBLIK PAA GRÆNSEEGNENE I ØST OG NORD

SÆRTRYK AF „HEJMDAL“

AABENRAA
„Hejmdal“s Bogtrykkeri
1929

Jordkampen i Østen.

I Middelalderen bredte Tyskerne sig mod Øst paa de svagere slaviske Folkeslags Bekostning, en Bevægelse, der er bleven fortsat i nyere Tid, indtil den polske Race særlig i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede satte sig til Modværge. Siden da er Kampen mellem de to Racer en standende Strid, der bølger frem og tilbage og føres med skiftende Vaaben, mens Brændingen særlig i Øjeblikket foregaar omkring den nye Grænse mellem de to Nationer.

At følge denne Kamp har ikke blot historisk Interesse, men tillige en vis praktisk og lærerig Betydning for andre Folkeslag, der grænser op mod tysk Omraade, og som ligeledes er udsatte for det store Nabofolks Udvidelsestrang.

Germanernes Fremrykning mod Øst i tidligere Aarhundreder har megen Lighed med den kolonisatoriske Magtpolitik, som i vore Dage udfoldes fra Kulturfolkenes Side overfor laverestaaende Folkefærd. Man koloniserede den Gang, som man gør det nu: ved Hjælp af Sværdet.

Det var ikke tilstrækkeligt at drage store slaviske Omraader ind under Tyskhedens politiske og økonomiske Udvikling, man søgte samtidig helt at fortyske disse Landsdele. Ingen Tysker var før Verdenskrigen i Tvivl om, at Østpreussen, Pommern, Mecklenborg, Saksen, Brandenborg, Slesien, ja selv Vestpreussen og Provinsen Posen var tysk Land. Og Berlin, den tidligere slaviske Fiskerby, er jo bleven det tyske Riges Hovedstad.

Den germanske Magtudfoldelse østpaa gennemførtes særlig af det brandenborg-preussiske Monarki ved Generationer af Kurfyrster og Konger. Mærkeligt nok synes Indvandringen af i Hjemlandet forfulgte Franskmænd og Indforskrivning af Hollændere og Svejtsere i enkelte Egne at have fremskyndet Germaniseringsprocessen. Under Frederik den Anden af Preussen alene bosattes paa slavisk Folkegrund 300,000 Sjæle.

For yderligere at fremme den tyske Udvikling foretoges under de første preussiske Konger store Forbedringer: Sumpene udtørre-

des, Floderne reguleredes, og Hedejord omdannedes til brugbar Plov- og Engjord.

Det er et Særkende for den Del af Tyskland, som ligger østfor Elben, at der her findes en Tilbøjelighed til Dannelse af Storgodser. Da en saadan Udvikling maatte virke skadeligt i politisk og økonomisk Henseende, idet den vilde forhindre Udbredelsen af Smaabønder og dermed en almindelig og jævn Kolonisation, greb den preussiske Stat paa et tidligt Tidspunkt ind ved at skabe saakaldte Rentegaarde.

Denne Form for Jordfordeling havde maaske næppe opnaaet større Betydning, hvis det ikke hurtigt havde vist sig, at den kunde benyttes med Held i den grænsepolitiske Kamp mellem polsk og tysk. Overvejelser af denne Art førte i 1886 under Bismarck til Dannelsen af Den kongelig preussiske Bosættelseskommission for Vestpreussen og Posen med det udtrykkelige Formaal at bosætte tyske Bønder og Arbejdere til Styrkelse af det tyske Element. Det var i nævnte Aar, Kampen mod Polakkerne for Alvor blev indledet.

Rentegaardsmanden var afhængig af Staten. Til at begynde med var det ham ikke tilladt at udbetale hele Købesummen. Staten laante ham Penge og forbeholdt sig Genkøbsret. Det kunde heller ikke falde ham ind at udbetale den i Ejendommen indestaaende Sum, da Rentefoden var meget lav, nemlig 2½—3 Procent.

Senere gik man dog over til en ny Form, hvorefter Laanet kunde udbetales i Løbet af to Generationers Levetid. Men i dette Tidsrum maatte der ikke uden indhentet Tilladelse fra Staten foretages Forandringer.

Endelig skabtes der ved en Lov af 1907 Mulighed for Oprettelsen af meget smaa Rentegaardsbrug med et Areal helt ned til 12,50 Ar for paa denne Maade at skabe Eksistensmuligheder for en sund tysk Landarbejderstand.

Saaledes begyndte den Jordpolitik, der var rettet mod Polakkerne, og som helt ind til Verdenskrigen blev ført ved kolossale Statsbevillinger og en hensynsløs Tvangsfærd over for det fremmede Mindretal, som mod sin Vilje ved Tidernes Ugunst og preussisk Magtbegær var kommet indenfor det tyske Riges Grænser. Bosættelseskommissionens Virksomhed blev, kort sagt, en storstilet Rigsopgave med det Formaal ad økonomisk Vej yderligere at trænge den slaviske Race tilbage mod Øst og øge det tyske Elements Indflydelse paa Enemærker, hvor det ikke fra gammel Tid havde Hjemstedsret.

For at løse Opgaven udrustedes Bosættelseskommissionen med en ualmindelig Magtfuldkommenhed, medens Statsbevillingerne i Tidens Løb øgedes til i alt 600 Millioner Mark, hvortil endnu kom Renterne af denne Kæmpekapital, som ligeledes flød i Kommissionens Kasse. Det fremhævedes, at Kommissionen ikke behøvede at tage smaaligt Hensyn til Pengespørgsmaal. Det drejede sig om en af de vigtigste indrepolitiske Opgaver. Dens Løsning betragtedes næsten som et Livsspørgsmaal for den fremadstræbende preussiske Stat. En velskolet Skare af Embedsmænd stod til Kommissionens Raadighed, og der oparbejdedes efterhaanden en storlinjet og nuanceret Arbejdsteknik, som har faaet blivende Betydning ud over denne mærkelige Episode af Preussens Historie.

Da Kampen om den polske Jord begyndte, steg Priserne ganske naturligt, og dermed opstod de første Vanskeligheder. Desuden købte man i den første Tid planløst af Polakkerne de Arealer, der var til Fals, idet man rettede sig efter det tilfældige Tilbud. Den opkøbte Jord laa saaledes spredt hen over et stort Omraade. Dette Strøgods svarede ingenlunde til Formaalet. Man havde nemlig regnet med paa disse Steder at bosætte tyske Familier og ved saaledes at skabe en blandet Bebyggelse lidt efter lidt at mindske den polske Indflydelse, at assimilere og til sidst opsuge den slaviske Befolkningsdel. Kommissionens Medlemmer maatte imidlertid gøre den triste og dyrekøbte Erfaring, at Polakkerne tværtimod opsugede de fremmede Kolonister. Den tyske Forfatterinde Clara Viebig har i sin Roman »Das schlafende Heer« paa en fængslende Maade skildret disse Forhold.

En saadan Udvikling var ikke i Overensstemmelse med Formaalet, og man vedtog derfor at danne sluttede tyske Kolonier. Dette havde igen to Ting til Følge: Man maatte ogsaa købe af Tyskerne, og Priserne steg yderligere, da man jo nu var henvist til et bestemt afgrænset Areal. Fra Aaret 1897 tog i Forbindelse dermed en vild Spekulation i Jord fat. En Tid lang truede denne Spekulation med at ødelægge det hele for Tyskerne. Kritikken vaagnede, og der blev med Rette rejst stærke Anker mod Kommissionens Virksomhed. Disse Forhold varede ved i flere Aar, indtil der i 1908 blev givet Tilladelse til at ekspropriere Jord til Tyskhedens Fremme, dog ikke over et samlet Fladerum af

70,000 Hektar hvert Sted. Indtil Slutningen af Aaret 1916 havde Bosættelseskommissionen i alt opkøbt 462,000 Hektar Land i disse Egne.

Naturligvis egnede den opkøbte Jord sig ikke uden videre til Dyrkning efter de nye Krav. Man brugte derfor den Fremgangsmaade først at ansætte en Bestyrer, der havde den Opgave at kultivere det paagældende Areal ved at dræne og afvande det og særlig ved at anlægge nye Veje. Derefter foretoges Udstykningen. Bestyreren maatte imidlertid foreløbig blive paa Stedet og ofte ved Anvendelse af stor Taalmodighed og megen Takt søge at hjælpe Nybyggerne i Gang.

Det hændte jo, at disse Kolonister kom fra fjerne Egne med store Forhaabninger. Man ventede at skulle gaa ind i et Land, der flød med Mælk og Honning. Des større blev Skuffelsen. De fleste maatte finde sig i store Afsavn og led under Længslen efter den Hjemstavn, som de havde forladt.

Paa denne Maade kunde der ikke skabes et nyt tysk Landskab saa langt mod Øst. Atter var Kommissionen bleven en Erfaring rigere. Den besluttede nu at danne »sluttede ydelsesdygtige tyske Landkommuner med Kirke og Skole, kommunal Formue og et organiseret Andelsvæsen«. Kernen i denne Kolonistby skulde skabes af den opkøbte Herregaards Bygninger og Stamparcel, og i Rækker langs nye Veje lagdes ud fra dette Centrum de øvrige Gaarde, eftersom Jorden nu bedst kunde udskiftes. En Tyvendedel blev udlagt som Fælleseje, af hvilket Indtægterne tilflød Kommunekassen. Ved dette Fælleseje var der desuden skabt en Mulighed for, at de dygtigste indenfor Kolonien kunde udvide deres Bedrift ved at leje et særligt Areal til Dyrkning.

De enkelte Gaardes Tilliggende var afrundet efter en gennemsnitlig Normalstørrelse paa 13 til 15 Hektar. Man regnede med, at der paa hvert Sted kunde holdes to Heste, og at Arbejdet blev udført af Ejeren og hans Familie uden lejet fremmed Hjælp.

Med større Gaarde gjordes der i Reglen kun daarlige Erfaringer. De var henviste til at holde Tjenestefolk, og Tyendet var saa godt som altid Polakker, som ødelagde Koloniens tyske Enhedspræg.

Den næste Forudsætning for, at Eksperimentet skulde lykkes, var Kravet om yderste Varsomhed ved Valget af det Menneskemateriale, som blev bosat i de nye Landsbyer. Nybyggerne skulde jo være tyske Kulturbærere og

virke som saadanne. Dette forudsatte en flersidig Dygtighed, som ikke just var almindelig hos dem, der meldte sig. At de paagældende selv ejede nogen Formue, viste sig ogsaa at være en Nødvendighed. Havarerede Eksistenser var der ikke Brug for.

For at naa dette storpolitiske Formaal søgte man fra Syd- og Vesttyskland at indforskrive Folk, som kunde forplante og udbrede deres egen Kultur i Østen. Af den Grund modtog man kun modvilligt Tyskere, som fra gammel Tid var bosatte i de polske Egne; thi at optage dem i de nyskabte Landsbysamfund betød jo ikke nogen Forøgelse af den tyske Befolkning. Paa den anden Side kunde de ikke helt forbigaas, da de naturligvis bedst fandt sig til Rette, stillede færre Krav til Forvaltningen og i det hele taget var mere nøjsomme end de tilflyttede.

Ialt var der indtil Slutningen af Aaret 1916 ved Kommissionens Medvirken i de tidligere polske Provinser indrettet 19,557 Rentegaarde og 2170 tyske Forpagtningssteder, tilsammen 21,727 nye Ejendomme.

Af Ejerne var

5,736 (26,4 pCt.) fra selve Egnen,
10,555 (48,6 pCt.) fra det øv.Tyskland,
5,436 (25,0 pCt.) fra Udlandet.

De sidstnævnte var for Størstedelen Tyskere, der vendte tilbage fra de tyske Kolonier i Rusland, til Dels ogsaa Tysk-Amerikanere.

Imidlertid lyder det næppe overraskende, at den saa stærkt forcerede tyske Nybyggerpolitik medførte en fuldstændig Opløsning af de gamle Ejendomsforhold. Salgsprisen oversteg langt Jordens virkelige Ydeevne. Navnlig opstod der i Forbindelse med denne Ulempe store Vanskeligheder ved Arvedelinger, naar Arvingerne krævede Deling efter Salgsprisen. Det var disse Forhold, der i 1904 førte til Vedtagelsen af den saakaldte Befæstelses- eller Bindelov. Ved Statsbanker i Danzig og Poznan kunde der fra nu af ydes billige, uopsigelige Laan til Afløsning af Kolonisternes dyre Privatlaan. Denne Lov udvidedes yderligere i 1912 ved en Bevilling paa 100 Millioner Mark til »Fæstnelse og Styrkelse af tysk Jordejendom i de nationalt truede Egne af Pommern, Slesien og Slesvig-Holsten«.

Dermed var altsaa Nordslesvig draget med ind under denne Statens politiske Jordlovgivning. I hvilken indgribende Grad det skete, skal blive omtalt i et senere Afsnit af denne Redegørelse.

Da Verdenskrigen sluttede,

blev der ved Fredstraktatens Grænsedragning slaaet en Streg over hele det vældige tyske Kolonisationsarbejde i Østen. Meget af det Omraade, man havde søgt at vinde for Tyskheden, og adskilligt, som mange maaske allerede betragtede som opsuget, kom ind under den ny polske Stat. Det slaviske Element havde saaledes pludselig skudt sig frem og tilbageerobret en stor Del af de Egne, som var blevet tabt i Aarhundredernes Løb.

Fredstraktaten indeholdt en Bestemmelse om, at alle Tyskere, som havde været bosatte i disse Landsdele før 1. Januar 1908, uden videre vilde blive polske Statsborgere. Alle de, der var indvandrede senere, kunde derimod kun opnaa Naturalisation efter særlig Ansøgning. Som Følge af denne Bestemmelse maatte 6,000 Nybyggere kort efter, at denne Bestemmelse var traadt i Kraft, forlade Landet. Mange andre er flyttede bort af andre Grunde, og Polakkerne har indtaget deres Pladser. For saa vidt der var Tale om en Genkøbsret til de Tusinder af Kolonistejendomme, gik denne over til den polske Stat.

Den Tyskhed, som kunstigt var bygget op, svandt saaledes betydeligt ind og mistede sin Stødkraft. Slaverne er atter under Fremrykning mod Vest paa deres gamle Folkegrund.

Den danske Stat indtog, som bekendt, ved Genforeningen i 1920 en anden Stilling over for de tyske Rentegaarde i de sønderjydske Landsdele ved at give Afkald paa Forkøbsretten.

Resultaterne paa polsk og paa tysk Side.

For Polakkerne betød Selvhævdelsen over for den tyske Udryddelseskrig en Kamp paa Liv og Død. En omfangsrig Litteratur har behandlet denne voldsomme Brydning mellem den ved tyske Statsmidler organiserede Kolonist paa den ene Side og den sejge, langsomt til national Bevidsthed og tappert Modværge vaagnende slaviske Bonde og Borger paa den anden Side. Kampen blev, som nævnt, afbrudt ved Verdenskrigen. Men den havde i hvert Fald varet længe nok til at skabe bestemte og tydelige Resultater paa begge Sider.

Den preussiske Over-Regeringsraad von Both gav et Par Aar før Verdenskrigen, altsaa paa et Tidspunkt, da Striden havde naaet sit Højdepunkt, en Skildring

af den tyske Udvikling. Af denne Redegørelse skal her hidsættes nogle Brudstykker:

Skal Nybyggervirksomheden lykkes, gælder det ikke saa meget om at skabe en Mængde enkelte Kolonier, som om at styrke de oprettede Kolonistbyer og af dem at danne virkelig ydedygtige Samfund. Det er som i Krigen. Man regner ikke saa meget med de spredte Flokke som med bestemte Kompagnier. Jo større og jo mere Sammenhæng der er i et enkelt af Nybyggere beboet Omraade, des kraftigere kan tysk Livsførelse her udvikle sig, og des mere udelukkes den polske Indflydelse. Den Kolonisator, som vil regne med Fremtiden, maa i samme Grad tage Hensyn til, at Ægteskaberne indgaas mellem de rette Mennesker, som til den rette Blodblanding. Kommer der til en Koloni en Række Familier fra en eller anden tysk Egn, maa man drage Omsorg for, at der paa samme Omraade bliver bosat Folk fra et andet tysk Distrikt. Der maa ske en Krydsning af Menneskematerialet og efterhaanden opstaa en særlig tysk Race, der kan trodse Vejr og Vind.

Disse nye Kolonier faar tyske Navne. Der gives dem ikke blot blide Kaar ved Erhvervelsen af Jord, Opførelse af Ejendomme. Man indretter en hel Sognekommune til dem med alt, hvad der hører en saadan til: Sprøjtehus, Ler- og Sandgrav, Fattiggaard osv. Der bygges nye Skoler, oprettes Bogsamlinger osv. Indtil 1910 havde man saaledes bygget 500 Forsamlingshuse, Fattiggaarde og Sprøjtehuse og desuden 420 Skoler. I det hele taget blev disse tyske Nybygger-Kommuner udrustede paa alle Maader, kulturelt og økonomisk, for at vinde frem i Betydning og Udvikling, fordi de mentes at være de polske overlegne for alle Tider.

Man glemte heller ikke at tænke paa de kirkelige Forhold. At indrette en protestantisk Menighed beregnedes til en Sum af 155.000 til 190,000 Mark, dvs. til Kirke, Præstegaard osv. At stifte en katolsk Menighed var derimod dobbelt saa dyrt. Det betaltes imidlertid altsammen af de Penge, Staten havde bevilget. Indtil nævnte Aar var der opført 77 Kirker og Kapeller og desuden 50 Præstegaarde.

Nybyggerne bestod saaledes baade af Protestanter og Katolikker. De kom fra Tysklands forskellige Egne: fra Vestfalen og Saksen, fra Rhinprovinsen, Slesien og Bagpommern. Saaledes mødtes de forskellige tyske Stammer paa Polens Slette for at bryde Brecher i det slaviske Element.

Og det var just ikke helt smaa Omraader, man havde haft Held til at fortyske. Man kunde næsten sidde paa Nybyggerkommissionens Kontor og ved Hjælp af Landkort og de store Pengebevil-

linger regne ud, hvor stort et Stykke polsk Jord der fra Tid til anden skulde tages ind under den nye tyske Udvikling. I 1910 havde man allerede opkøbt 13 Procent af Bromberg Regeringsdistrikt, 9,11 Procent af hele Omraadet i Provinsen Posen og 7 Procent af Provinsen Vestpreussen. Den tyske Jordfordeling omfattede 1. Januar 1911 ialt 385,000 Hektar, og der var den Gang bosat 19,000 tyske Familier, hvoraf tre Fjerdedele var kommet vestfra. Hvert Aar skulde der indrettes 40 tyske Landkommuner efter forannævnte Fremgangsmaade. Til Sammenligning kan nævnes, at Aalborg Amts Landdistrikter omfatter 291,622 Hektar, Frederiksborg Amts Landdistrikter 133,590 Hektar, Tønder Amt 135,254 Hektar.

Skolen var længst fortysket. En ny Foreningslov blev vedtaget, hvorefter det polske Sprog skulde forsvinde fra offentlige Forsamlinger. Preussisk Tvang herskede allevegne. Som man saaledes haabede at holde Polakkerne nede kulturelt, skulde de ogsaa kues økonomisk ved en overlegen tysk Kolonisation. Det hele syntes i Grunden kun at være et Spørgsmaal om Penge og Gendarmeri.

Efter saaledes kort at have skildret det tyske Kæmpe-Fremstød ved Henvisning til nogle Enkeltheder, turde det være af Interesse at se, hvorledes dette virkede paa polsk Side.

Tyskerne begik her som andet Steds den skæbnesvangre Fejl ikke at indstille sig psykologisk rigtigt overfor det polske Folks særlige Karakter og Evner. Den polske Forfatter W. S. Reymont har for nogle Aar siden i sit bekendte Værk »De polske Bønder« paa en ligefrem genial Maade skildret denne Race, dens Historie gennem Tiderne, dens oprindelige Kraft og dens Betydning baade realpolitisk og ideelt set. Netop omkring Aar 1900, da den russiske Regering ved sine Magtbud søgte at svække Polakkerne østfra, brød den tyske Kolonist paa vestfra med samme Maal. Ingen af Angriberne synes at have haft en Anelse om den det demokratiserede polske Folk iboende Livskraft. Tyskerne kendte i hvert Fald ikke deres Modstander, eller de vurderede ham aldeles fejlagtigt.

Det er foran nævnt, at Nybyggerkommissionen indtil den 1. Januar 1911 havde opkøbt 385,000 Hektar, men af dette Omraade var de 274,000 Hektar købt af Tyskere. Det betød naturligvis ingen særlig Forøgelse af Tyskheden, og ved at købe Resten: 111,000 Hektar af Polakkerne, blev sidstnævnte i Stand til at anvende Købesummen paa anden Maade:

ved at flytte til Byerne og støtte det polske Element der eller ved at købe Tyskerne ud andet Steds, saa Vindingen til sidst blev meget ringe. I Aarene 1892—1895, altsaa nogen Tid efter at den preussiske Regering havde sat Jordkampen i System, oprettedes alene 2,700 mindre polske Landejendomme ved Udstykning. Tyskerne dannede i samme Tidsrum næppe 1,000 tilsvarende Ejendomme, og i Foraaret 1911 udtalte en af de ledende Tyskere i Kampen mod Polakkerne, Major von Tiedemann til Seesenheim, paa det tyske Aarsmøde i Poznan følgende: »Siden April Maaned i Fjor er 90,000 Morgen tysk Jord til en Værdi af 33 Millioner Mark gaaet fra tyske over paa polske Hænder. Vi Tyskere maatte jo have Fiskeblod i vore Aarer, hvis vi roligt kunde tage mod denne Kendsgerning.«

Da den, der skriver dette, i Sommeren 1911 opholdt sig i Poznan, spurgte han en af de polske Førere, hvad han mente om de tyske Nybyggere. Han svarede: »Det er kunstigt altsammen og trives kun ved Statens Hjælp, mens vore polske Bønder klarer sig udmærket ved egen Dygtighed.«

Tyskerne troede ved Aarhundredets Begyndelse at være paa Vej til at erobre Byerne. De mente, at de Hundreder af Millioner, som sendtes til de polske Egne, maatte skabe tysk Forretningsliv. Men de tog fejl. Pengene kom mærkeligt nok polsk Industri og Handel til gode. Polsk Dygtighed vandt overalt Overtaget i Kappestræbet med Tyskerne og Jøder. Det meget moderate polske Blad »Dzennik Poznanski« skrev i 1891:

»Endnu for 10 Aar siden var der paa Torvet i Poznan næppe 5 polske Butikker. Nu er der 27, og saaledes er det overalt. Ikke blot i Hovedstaden, men ogsaa i Provinsen tager polsk Næringsliv til.«

Da Polakkerne følte, at deres Nationalitet var faretruet, tog de sig sammen og udfoldede en sjælden Energi. Der gives utallige Beviser for, hvorledes den tyske Pengestrøm og Regeringens Tvangspolitik æggede den indfødte Befolkning til at hjælpe sig selv.

Særlig Interesse frembød Udviklingen paa Landet. Ogsaa paa Landbrugets Omraade viste det sig, at den polske Bonde var den tilflyttede tyske Kolonist langt overlegen. Polakken udmærkede sig først og fremmest ved at være arbejdsom og sparsommelig. Overskuddet fra Datidens tyske Korntold gjorde han frugtbringende i sin Ejendom, og derved

blev han købedygtig. Med sine Penge gik han til de polske næringsdrivende og den polske Bank. En af de grundigste sagkyndige paa dette Omraade, Tyskeren Jaffe, skrev i 1910 om Udviklingen:

»Ud fra et Synspunkt, der staar højere end Nationalitetsspørgsmaalet ved Østgrænsen — hvis man i det hele taget kan begribe, at noget er vigtigere — kan man maaske forsvare Agrarlovgivningen; men i de østlige Grænseegne har den i hvert Tilfælde haft til Følge, at Polakkernes Stilling er blevet fæstnet og Kampen mellem Tyskerne og Polakkerne langt skarpere og mere hensynsløs end nogensinde.«

I paakrævet Nødværge overfor den paagaaende Tyskhed dannedes bl. a. i det første Aarti af dette Aarhundrede over 200 polske Andelsselskaber for at fremme Befolkningens materielle Tarv. Disse Selskaber ejede tilsammen en Bank, som allerede i 1906 gav et Netto-Overskud af 218,097 Mark.

Det polske Andelsvæsen nød stort Ry, fordi det var saa snildt indrettet, at det ikke voldte Fortræd indenfor den fri Konkurrence. Tyskerne oprettede i Forbindelse med det kendte Raiffeisen-System en Række Forbrugsforeninger; men de var ilde lidte, da de fik Skyld for at ødelægge den fri tyske Næringsstand.

Digteren Heine siger i sin Bog om Polen, at den polske Bonde ejer mere Forstand og Følelse end den tyske. Disse to Ting har Bonden særlig faaet Brug for under den nationale Kamp, og derfor saa man ham da ogsaa helt ind til Verdenskrigen i Fremgang over hele Linjen, samtidig med at han bevarede Købstædernes polske Nationalitet i den Grad, at der i den tysksprogede Fører for Byen Poznan for i Aar 1929 staar at læse, at 96 pCt. af Befolkningen tilhører den polske Nationalitet. Det kan tilføjes, at denne By ifølge samme Kilde er vokset fra at have 156,000 Indbyggere i 1918 til nu i 1929 at have 236,000.

Den nationale Kamp skabte paa polsk Side en Række stærke Førerskikkelser. I de tyske Beretninger fra Tiden før Verdenskrigen klages derimod stadig over, at de gamle ansete og uafhængige Repræsentanter forsvandt. De havde ingen Betingelser for at trives, eftersom Tyskheden i de polske Egne var blevet en eneste stor Forbrugsforening med mange usikre Eksistenser. Snobberiet og Snylteriet florerede. Det hjalp ikke, at Tyskerne klagede over, at de manglede Mænd, som ved egen

Drift kunde skabe sig en Stilling og Anseelse. Forholdene var nu engang saadan, at alt, hvad Preusserne satte i Gang, blev kunstigt. Striden mellem Polakkere og Tyskerne skabte mangfoldige Statsembeder, mange Institutter og Sammenslutninger blandt de indvandrede. Men det var, som en Tysker meget rammende udtalte, ikke andet end Spalier for svage Eksistenser. Fremtiden tilhørte stadig — trods de 600 Millioner — den indfødte Befolkning. I Tiden fra 1896 til 1914 havde Polakkerne i Kampen om Jorden vundet 98,000 Hektar.

Naar det saaledes lykkedes Polakkerne at opleve en social og national Genfødelse, saa at de med Glans modstod det tyske Angreb, skyldtes det til Dels deres mønsterværdige Organisationsformer, — saaledes deres fortrinligt virkende Parcellerings- og Redningsbanker. Om dette Emne findes udførlige Oplysninger i »Sønderjydske Aarbøger« for 1914 i en Afhandling af Kr. Refslund Thomsen.

Angrebene paa den danske Jord i Nordslesvig.

De Metoder, man fra tysk Side anvendte overfor Polakkerne, blev ogsaa efterhaanden taget i Brug mod den danske Befolkning i Nordslesvig. Det bliver Historikernes Opgave en Gang i Fremtiden at gøre udførligt Rede for den preussiske Politik overfor Mindretallene i Øst og Nord, som den ytrede sig i et stort System af Undertrykkelsesmidler baade paa aandeligt og økonomisk Omraade. Disse Tvangsmidler er tilstrækkeligt kendte. Deres Virkninger ligger nu klart belyste. Men det vil være af betydelig Interesse at redegøre for Aarsagerne til, at Staten trods sin vældige Overlegenhed og hidtil ukendte Kraftudfoldelse led Skibbrud. Kort sagt har man vel nok Lov til nu at fastslaa, at det negative Resultat først og fremmest skyldtes det bismarck'ske Tysklands Forsyndelser mod et Folks Naturlove.

Det er først henimod Slutningen af forrige Aarhundrede, at Kampen om Jorden begynder i Nordslesvig, og den fortsættes i stadigt stigende Tempo og nøje Tilknytning til de Love, der tog Sigte paa Erobringen af polsk Jord, helt ind til Genforeningen.

Omkring 1890 syntes Forholdene i Nordslesvig gunstige for en tysk Jordpolitik. Befolkningen var udtyndet ved Udvandring, og

man har regnet ud, at de ca. 60.000 kraftige unge Mennesker, der havde forladt Landsdelen for at undgaa preussisk Militærtjeneste, samtidig udførte en Kapital paa 120 Millioner Mark. I gamle Gaarde sad gamle Mænd og Kvinder, som var nødsagede til at sælge.

Naar Sønderjylland stadig er meget tyndt befolket, skyldes det naturligvis i nogen Grad den store Udvandring, og hvad der stod i Forbindelse dermed. Paa den anden Side var disse Forhold jo en Følge af Indlemmelsen i Preussen. Saafremt Landsdelen var bleven ved Danmark, vilde den ganske naturligt have haft samme Udvikling som de øvrige danske Provinser, baade By og Land. Sagkyndige har regnet ud, at der ved en saadan Udvikling vilde have levet over 100,000 Mennesker mere i de sønderjydske Landsdele, end det nu er Tilfældet.

Fra tysk Side satte man strategisk rigtigt ind paa de Steder, der var blevet særligt svækkede. Til at begynde med tog Regeringen ikke direkte Del i Angrebene. I de første Aar lod man den private tyske Foretagsomhed samle sine Erfaringer.

I 1891 stiftedes »Nybyggerforeningen for det vestlige Slesvig« med Sæde i Rødding. De, der gav Tilskyndelse til Foreningens Dannelse og hele Tiden optraadte som dens bærende Kræfter, var preussiske Embedsmænd. Man havde sat sig det Formaal at bosætte tyske Landmænd paa de ved Udvandringen udtyndede Egne. Efter hvad H. P. Hanssen har oplyst, lokkedes i Tidsrummet 1891 til 1901 ialt henved 250 tyske Nybyggere ved en storstilet Reklame til Nordslesvig. I Virkeligheden kunde det være blevet et ret farligt Fremstød, da Landbruget paa dansk Side var forældet, Priserne smaa, og da der fremkom et stort Tilbud af Ejendomme.

Det var imidlertid for en stor Del løse Eksistenser, som kom herop og købte Jord. Om over Halvdelen gjaldt det, saa vidt man kan skønne, at de ikke egnede sig til at være tyske Foregangsmænd paa gammel dansk Jord. Efter ti Aars Forløb endte hele Forsøget i Forsumpning og Retsprocesser, der afslørede de mærkeligste Forhold. Mange af de tyske Lykkeriddere forsvandt efter et kort Ophold i Nordslesvig. Der var dog en Tid, hvor der var bosat ca. 200 tyske Nybyggere indenfor det daværende Haderslev Vesteramt. Det er regnet ud, at i vide Distrikter var hver 5. Jordbruger en tysk Nybygger. Meget faa var dygtige

Landmænd, og i Begyndelsen af 1914 var de Saar, der saaledes blev slaaet det danske Folkelege-me, i Færd med at læges.

Den virksomme Pastor Jacobsen i Skærbæk begyndte omtrent samtidig ved sin Kreditbank, der til dette Formaal opnaaede et større Statslaan, nemlig 600,000 Mark samt nogle mindre Laan hos et tysk Bankhus og Kredssparekassen i Haderslev, at opkøbe danske Ejendomme og besætte dem med tyske Købere. Disse Nybyggere var imidlertid af samme daarlige Kvalitet som de, der flyttede til Rødding-Egnen. Da Banken i 1903 gik i Stykker sammen med Præstens øvrige Foretagender, var der kun faa tyske Kolonister tilbage.

Men ved disse tyske Foretagender var flere Millioner gaaet til Grunde.

Hvis man nu i Aarene, der fulgte efter, følger de Planer, der gaar ud paa at fortyske Nordslesvig, lægger man snart Mærke til en bestemt Stræben efter at faa Staten til at interessere sig for den nordslesvigske Jord.

Paa et Hovedbestyrelsesmøde indenfor Den tyske Forening for det nordlige Slesvig, afholdt 6. Februar 1909 i Rødekro, kræves »et Lovforslag til en storstilet Fremgang for Tyskheden ved Statsregeringens Medvirken«. Man tager til at begynde med først Sigte paa Domæner og Rentegaarde. Den preussiske Regering havde den Gang allerede i en længere Aarrække haft Opmærksomheden henvendt paa Betydningen af Storgaarde og ment ved at opkøbe saadanne Ejendomme at skabe tyske Centrer og Mønsterbrug. Med dette Formaal for Øje var der saaledes omkring 1910 alene i Haderslev Amt dannet 23 Domæner med et Omraade af 3863 ha for en Købesum af 4,171,000 Mark uden Besætning. Den store Halvdel af Sælgerne var imidlertid tysksindede, saa Vindingen alene af den Grund maatte synes tvivlsom.

I 1909 begynder Det slesvigholstenske almennyttige Nybyggerselskab sin Virksomhed i Nordslesvig. Den tyske Landboforening for det nordlige Slesvig henvendte sig til Statsregeringen og anmodede om at fremme Nybyggervirksomheden. Mens Nybyggerselskabet, der var oprettet i Overensstemmelse med den almindelige tyske Lovgivning om Kolonisation, havde sit Sæde i Kiel, virkede to særlige »Specialkommissioner« med tilsvarende Formaal i Flensborg og Haderslev.

I Aarsberetningen for 1911 udtalte Formanden for Den tyske

Forening, Landsdommer Dr. Hahn, at der burde ske en yderligere Befæstelse af nordslesvigske Ejendomme ved Statens Hjælp. Gang efter Gang lyder saaledes fra Tyskerne i Nordslesvig Kravet om, at Regeringen bør gribe ind i Jordkampen. Paa en Maade var det, som nævnt, allerede sket ved Rentegaardsdannelsen, en Form for økonomisk Fortyskning, der nu ogsaa tog Fart i Nordslesvig som i Polen. Ved Slutningen af Aaret 1911 var der til Eksempel blot i de tre nordslesvigske Amter, Haderslev, Aabenraa og Tønder Amter dannet 241 Rentegaarde.

Denne Rentegaardsdannelse fortsattes. Derimod syntes forannævnte Nybyggerselskab, skønt det var stærkt støttet af Staten, ikke at kunne trives. Nogen større Betydning fik ejheller et almennyttigt Nybyggerselskab, stiftet i 1910 i Haderslev med det Formaal at bosætte tyske Arbejdere i Amtet. Selskabet oprettede i 1911 ialt 14 Rentehuse, støttet af Kredssparekassen.

Den ny Form for Nordslesvigs Kolonisation var vel nok bedre underbygget end de tidligere Forsøg, men det syntes vanskeligt at finde passende Nybyggere. Imidlertid var man i ledende tyske Kredse virksom for at faa den Lovgivning, som benyttedes mod Polakkerne, anvendt ogsaa overfor Danskerne i Nordslesvig. Særlig gjorde Grev Rantzau-Rastorf sig Umage for at fremskaffe et Lovforslag, der tydeligt proklamerede Kampen om Jorden i de nationalt blandede Egne i Øst og Nord. Stor var derfor Glæden i tyske Kredse, da der ved Aabningen af den preussiske Landdag den 15. 1. 1912 højtideligt i Trontalen blev bebudet et Lovudkast til Befæstelse af Ejendomme i Grænseegnene.

Det bebudede Forslag blev hurtigt fremmet og er kendt som Lov af 26. Juni 1912, nærmere omtalt i Afsnittet vedrørende Kampen om den polske Jord. Lovens Bestemmelse omfattede foruden de tidligere nævnte polske Egne følgende slesvigske Distrikter: Hele Omraadet indenfor Haderslev, Aabenraa og Sønderborg Amter, desuden af Flensborg Amt: Bov, Hanved, Harreslev og Oversø Amtsdistrikter og af Tønder Amt: Abild, Ballum, Brede, Bylderup, Burkal, Døstrup, Emmerlev, Hostrup, Klægsbøl, Ladelund, Medelby, Møgeltønder, Nykirke, Nørre Løgum, Øster Højst, Ravsted, Rømø, Rudbøl Kog, Sønder Løgum, Tinglev og Visby Amtsdistrikter, samt Højer og Løgumkloster Flækker og Tønder By. Det var med andre Ord hele

Nordslesvig og det Stykke af Mellemslesvig, hvor dansk Sprog og dansk Sindelag endnu fandtes. Loven blev først underskrevet af Kejseren den 12. 3. 1913, og den fik saaledes kun Lov til at virke i kort Tid. Men de faa Maaneder indtil Verdenskrigen var tilstrækkelige til at vise dens Karakter.

Fremgangsmaaden bestod i at opkøbe Jord, saavel Bøndergaarde som større Godser og sælge dem som Rentegaarde, udelt eller under visse Omstændigheder ogsaa stykkevis, til tyske Landmænd og Arbejdere, idet Staten holdt vedkommende fuldstændig skadesløs. Til hele det Omraade, som paa denne Maade efterhaanden skulde baandlægges af Staten, bevilgedes der foreløbig 100 Millioner Mark. Der var Tale om 25—33 Millioner til Nordslesvig, et Tal, der dog muligvis er sat for højt.

I Lovens trykte Motivering søgte Regeringen at føre Bevis for, at Polakkerne og Danskerne gik angrebsvis frem imod Tyskerne, en lidet tiltalende Begrundelse for den mægtige Stats Voldsførelse overfor Mindretallene. Det heder saaledes:

»I de nordslesvigske Kredse Haderslev, Aabenraa, Tønder og Sønderborg er Forskydningen mellem danske og tyske paa Landejendommenes Omraade først nogenlunde paalideligt fastslaaet siden Begyndelsen af 1910. Resultatet har i de to Aar 1910 og 1911 været, at Tyskerne har haft et rent Tab af 10 Ejendomme med tilsammen 322 Hektar ved en Omsætning af 201 Ejendomme med ialt 3.259 Hektar.«

Den Ejendomsbefæstelse, der nu skulde begynde, foretoges i Regelen paa den Maade, at Ejeren af den Jord, man vilde befæste eller binde, som man kaldte det efter dansk Sprogbrug, gav en Regeringskommissær Fuldmagt. Ved Hjælp af denne Fuldmagt overdroges Ejendommen til Staten. Derpaa ordnede de af Regeringen dertil beskikkede Myndigheder Gældsforholdene. Der indførtes Hovedarvingsret, og Staten forbeholdt sig Genkøbsret til Ejendommen. Ejeren kunde ikke sælge den, ikke udstykke den, ja end ikke afhænde den til sin Søn uden Statens Samtykke. Regeringen havde saaledes en Slags Overejendomsret, og ved Kontrakten maatte Rentegaardsmanden forpligte sig til i national-politisk Henseende at afholde sig fra al Forbindelse med de danske. Kort sagt: Ejendommen skulde gaa over i tysk Eje og bevares paa tyske Hænder. Der kunde naturligvis under disse Forhold ikke være Tale om, at dansksindede kunde faa overdraget en Rentegaard. Den indfød-

te danske Befolkning var udelukket. Paa den anden Side skal det samtidig indrømmes, at der heller ikke fra dansk Side var Efterspørgsel efter bundne Ejendomme. Det blev, som tænkt, et Fremmedelement, som der her skulde arbejdes med. Det var i og for sig unaturligt, og Resultatet var sikkert blevet derefter. Ordningen skete i Regelen ved »Höfebank« i Kiel.

Paa Grundlag af denne Lov om Ejendomsbefæstelse eller »Bindeloven«, som danske Blade kaldte den, haabede man lidt efter lidt at faa den nordlige Del af Slesvig i den Grad fortysket, saa det danske Spørgsmaal blev betydningsløst.

Formanden for den tyske Forening, nævnte Dr. H a h n, skrev den Gang, Loven var bleven vedtaget: »Overfor en saadan planmæssig, rask paagaaende tysk Kolonisationspolitik maa al dansk Jordhunger — trods al Understøttelse — give op«.

Paa Hovedbestyrelsesmødet i Tinglev den 8. Februar 1913 gav han en Fremstilling af, hvorledes Udviklingen var tænkt:

For at naa til en virksom Fortyskning af Landdistrikterne i Nordslesvig er det nødvendigt, at der foretages en tysk Kolonisation i stor Stil. Landsdelen er endnu tyndt befolket og har Plads til Tusinder af Smaabønder. I denne Kamp vil Danskerne ikke kunne følge med. Man bør imidlertid vogte sig for Strøgods og i Stedet for anlægge tyske Kolonier gruppevis. Opgaven tænktes løst paa følgende Maade:

Først tages det sydlige Bælte, det, der grænser ned mod den ved tysk Sindelag sikrede paalidelige Befolkning, under Bearbejdelse. Det drejer sig om den nordlige Del af Flensborg Amt, navnlig omkring Byerne Harreslev og Frøslev i Flensborg Amt og et Bælte Medelby-Ladelund og Tinglev—Bylderup—Abild i Tønder Amt.

Dernæst bør man tage Sigte paa det mellemste Strøg: Løgumkloster —Aabenraa.

Endvidere de i Forvejen stærkt koloniserede Egne omkring Rødding, Jels og Skærbæk.

Endelig skabes med de fortyskede Stationsbyer fra Padborg til Sommersted som Udgangspunkt en Forbindelseslinje.

Gennemføres denne Plan, vil der opstaa en sikker tysk Vold ved Nordgrænsen, og det danske Omraade, sprængt paa Kryds og tværs, vil miste sin Kraft.

Nybyggerne deles i tre Grupper: a) Hjemmetyskere, b) Angelboere og Ditmarskere, c) Folk fra andre tyske Egne.

Oprettelsen af Domæner og Dannelse af Rentegaarde bør gaa Haand i Haand.

Eftersom Fortyskningen saaledes skrider frem, staar kun to Ting tilbage: Kirkens Fortyskning og Dannelsen af et særligt Armekorps med Nordgrænsen for Øje. Et saadant vil

blandt andet ogsaa have stor national og økonomisk Betydning.

— — —

Saa vidt den ledende tyske Politiker. Man vil se, at hans Plan, der i det store og hele var godkendt af selve Lovgivningen, minder om Angrebet paa den polske Jord. Det var Dødsdommen, der var fældet over den sønderjydske Danskhed.

En Del af disse Forhold er udførlig behandlet af H. P. Hanssen i hans Bog om »Køllerpolitikken« og af M. Refslund Poulsen i »Sønderjydske Aarbøger«, Aargang 1914.

Dansk Landeværn.

Mens den første Menneskealder under preussisk Styre i nationalpolitisk Henseende er præget af Statens Forsøg paa gennem tysk Forvaltning, tysk Skolesprog og tysk Militærvæsen at opsuge den nordslesvigske Danskhed, sker der i Begyndelsen af det ny Aarhundrede to Hovedangreb fra Regeringens Side mod den danske Befolkning, nemlig ved Køllerpolitikken og til sidst ved den omtalte store Pengebevilling til Opkøb af Jord.

Som man fra dansk Side straks havde taget Kampen op overfor tidligere Fremstød, indsaa Ledelsen ogsaa fra første Færd klart Betydningen af Fædrenejordens Bevarelse paa danske Hænder. Allerede før Aarhundredskiftet mærkedes ny Opgang i Folketallet. Samtidig steg Købeevnen hos den indfødte Befolkning. Fra Aar til Aar viste det sig stadig tydeligere, at der var en Ungdom undervejs, som vilde følge Fyndordet »Fædrejord og Fædrearv værnes maa til egen Tarv«.

Det gjaldt derfor om at hjælpe denne Ungdom i Gang. Den første hjælpende Haand raktes de unge danske Landmænd af »Foreningen af 5. Oktober 1898«. Det var Mænd fra begge Sider Grænsen, som stod i Spidsen for denne Forening, nord for Grænsen: Grosserer Holger Petersen, Magister H. V. Clausen, Godsejer Villars Lunn og Skolebestyrer Niels Hjort, sydfor Grænsen: Landdagsmand Julius Nielsen og I. H. Schmidt, »Villa Clara« i Haderslev, senere paa Vojensgaard. Særlig havde sidstnævnte en lige saa vanskelig som vigtig Gerning ved at føre de enkelte Forhandlinger og følge Udviklingen.

Hvor der var Fare for, at en Gaard vilde gaa over paa tyske Hænder, traadte Foreningen til med sin Støtte, saafremt man skønnede, at Ejendommen kunde købes for en rimelig Pris, og man havde en dygtig Mand som Køber. Efter hvad der senere er oplyst, har denne Forening, der arbejdede meget stilfærdigt, i alt ydet Laan til ca. 180 nordslesvigske Ejendomme. Det var efter Datidens Forhold en meget stor og saare betydningsfuld Virksomhed, og den blev røgtet med megen Dygtighed. Mange unge Mænd, som senere indtog ledende Stillinger inden for de nordslesvigske Sogne, er først kommet i Vej ved »Oktoberforeningen«.

Da Kravene fra tysk Side om Statens Indgriben over for den nordslesvigske Jord stadig blev stærkere, og man kunde skønne, at disse Krav snart vilde blive opfyldte, saa man maatte regne med Forhold, der svarede til dem, der raadede mod Øst, blev det besluttet at give hele denne Virksomhed for Jordens Bevarelse en bredere Basis. Denne Tanke førtes ud i Livet ved Oprettelsen af »Nordslesvigsk Kreditforening« den 10. November 1909. Rundt omkring i Landsdelen tegnede der sig Medlemmer. Det var for mange en Æressag at skaffe Penge til Veje til en Andel. I Løbet af kort Tid var der af 1406 Medlemmer tegnet en Andelskapital paa 830,000 Mark, atter et Skridt, der i høj Grad vidnede om den danske Befolknings Forstaaelse for den truende Fare og vaagne Sans overfor Opgaven. Et Par af de Mænd, der hidtil havde forestaaet Ledelsen, valgtes til at fortsætte med Arbejdet, nemlig Landdagsmand Julius Nielsen og Gaardejer I. H. Schmidt. Forberedelsen til Kreditforeningens Oprettelse skete ved »Haderslev Bank«, der ogsaa tidligere havde haft med Ordningen af tilsvarende Forhold at gøre. Som der saaledes i rette Tid og energisk var taget fat paa Løsningen af Jordspørgsmaalet, blev det nu samtidig en Folkeopgave, som hvert Sogn, hvor der boede danske, var med i.

For Fuldstændighedens Skyld bør noteres, at enkelte danske Rigmænd i Aarene forud havde ydet deres Støtte, da det gjaldt om at fremskaffe store Beløb til Køb af Gaarde som Trøjborg og Søgaard. Ligeledes havde man paa dansk Side en Hjælp til Værn af Jorden i Form af de danske Banker i Byerne.

Fra Aar til Aar øgedes Interessen og Forstaaelsen for Opgaven; men samtidig blev ogsaa Faren større. Da Befæstelseslo-

ven af 1912 endelig var vedtaget, og de tyske Planer røbedes i hele deres brutale Form, maatte Forsvaret for den danske Jord yderligere udbygges. Det skete ved Dannelsen af Foreningen »Landeværnet«, stiftet i Aabenraa den 21. Oktober 1913.

Foreningens Formaal var, som det hed i Vedtægterne, »i videst mulig Udstrækning at bevare den nordslesvigske Jord paa fri Mands Haand«. Dette Formaal søgte man at fremme ved

a) at vække og skærpe Befolkningens Ansvarsfølelse over for den fra Fædrene nedarvede Jord,

b) at udsprede sund og sand Oplysning om Faren og Tabene ved bunden Jord,

c) at udarbejde gratis Forslag til en muligst billig og betryggende Ordning af Prioritetsgæld og sikkert, frugtbringende Anlæg af Kapitaler,

d) at oprette stedlige Sammenslutninger, som indenfor bestemt afstukne Grænser forpligtede sig til at vaage over, at ingen fri Jord blev bunden ved Ejendomsbefæstelse, Rentegaardsdannelse eller Salg,

e) at sikre den danske Befolknings Hede- og Mosearealer til Opdyrkning og Bebyggelse.

»Landeværnets« Bestyrelse kom til at bestaa af Rigsdagsmand H. P. Hanssen som Formand, Lensgreve O. D. Schack som Sekretær og Gaardejer P. Fuglsang af Maugstrup som Næstformand.

Foruden at varetage de nævnte, rent praktiske Opgaver gjaldt det først og fremmest om at skabe en Folkestemning mod det tyske Anslag. Dette lykkedes i forbavsende kort Tid. Man erkendte Farens Rækkevidde, og det betragtedes fra nu af som en Skam og som nationalt Forræderi at afhænde Jord til Udførelse af Regeringens Planer. Gennem særlige Smaahæfter, »Landeværnets Arkiv«, paa Møder og gennem den danske Presse gav man Befolkningen Oplysning om, hvad der var i Vente, hvis man afhændede Jorden til Regeringen eller lod sin Fædrenearv gaa ind under Bindeloven. Man maa derhos huske, at det var en nationalt velskolet og opvakt Befolkning, der allerede kulturelt havde forstaaet at afværge alle Fortyskningsbestræbelser, som nu gik i Lag med den næste store Opgave: at hævde sin national-økonomiske Uafhængighed.

Det kom imidlertid kun til at dreje sig om en indledende Kamp om den nordslesvigske Jord. Inden Aaret var omme, udbrød Verdenskrigen, og den tyske Stat fik andet at tænke paa end at føre økonomisk Krig mod sine egne

Borgere. Men et Par Tal fra disse faa Maaneder er et Vidnesbyrd om, hvor godt den danske Befolkning begyndte at ruste sig mod Fremstødet. Der var ikke gaaet et halvt Aar, før »Landeværnet« havde 402 Tillidsmænd Landsdelen over. Samtidig var der oprettet lokale »Sogneværn« i 84 af de 111 Sogne, i hvilke Bindeloven havde Gyldighed. Disse »Sogneværn« talte den 1. Marts 1914 ialt 5032 Medlemmer, bevidste danske Mænd, som stod paa Vagt overfor Angrebet.

Der er næppe Tvivl om, at dette saa daarligt motiverede Angreb vilde være blevet slaaet tilbage med et lige saa mistrøstigt Resultat for den angribende Part, hvis Loven havde faaet Tid til at virke i Aaringer, som det havde været Tilfældet med de andre Fremstød mod den danske Befolknings Odelsret, og som det er konstateret i de polske Egne.

Jordreform og Lovgivning i Tyskland efter Verdenskrigen.

Da Verdenskrigen var endt, prægedes de fleste europæiske Landes nye Lovgivning af en Stræben efter at skabe en bedre Jordfordeling end hidtil, idet man søgte at formindske de større Landejendomme til Fordel for en mere demokratisk Jordpolitik. Det er tilstrækkeligt kendt, hvad der i den Henseende er sket i Danmark. I Vesteuropa tog man gennemgaaende meget lempeligt paa Opgaven, mens Regeringerne i Øst- og Sydeuropa, særlig i de nydannede Stater, skabte et Jordprogram af ret indgribende Virkning. Tyske Agrarpolitikere er tilbøjelige til at betragte de omfattende Agrarreformer i Lande som Tjekkoslovakiet og Polen som rettet mod den nye tyske Grænse, altsaa som et Middel i Racekampen mod Øst. Derfor tog man ogsaa ved Forberedelsen af den nye Jordlov, som den tyske Rigsdag arbejdede med helt fra Krigens Slutning, under Overvejelse, hvilke Resultater man hidtil havde opnaaet i den politiske Jordkamp ved Grænserne.

Da Resultatet skulde gøres op, viste det sig, at der i alt ved den preussiske Generalkommissions Medvirken var dannet 22,603 Rentegaarde paa preussisk Omraade fra 1891 til Slutningen af Aaret 1916, de fleste ved Grænserne mod Nord og Øst. Naar dertil kom Tallet af andre Gaarde, der var udlagt paa lignende Maade ved Statens Hjælp, naaede man op paa en Sum af ca. 40,000 Ejen-

domme. Naar man ved, at der tilsammen i Kongeriget Preussen fandtes 3,400,000 landøkonomiske Brug, maatte det nævnte Resultat kaldes ret ubetydeligt, og naar det samtidig statistisk kunde eftervises, at de preussiske Landejendomme ved den Befolkningen iboende Kraft, altsaa ved en naturlig Vækst og uden Statens Indgriben, i Tiden fra 1895 til 1907 var vokset med 178,000 Ejendomme, maatte Resultatet af de vældige Summer og det store Apparat, som var sat i Gang for ad kunstig Vej at kolonisere Grænseegnene, tage sig noget mistrøstigt ud.

Den ny Tid og de ny Mænd krævede imidlertid gennemført en indre Kolonisation, til at begynde med ud fra helt andre Synspunkter end tidligere, hvilket er naturligt, da det nu blev en socialistisk regeret Republik, som vilde fremme Sagen.

Det havde under Krigen vist sig, hvilken Betydning det tyske Jordbrug havde baade for dem, der laa ved Fronten, og dem, der var hjemme. Desuden optoges Rigets ledende Mænd af Tanken om Sysselsættelse af de hjemvendende Soldater, hvoraf mange var slaaet ud af deres Bane. Ud fra disse Overvejelser blev den tyske Rigslov af 11. August 1919 til.

I Lovens Begrundelse hedder det:

»Der er Plads nok til Millioner af Nybyggere. Der er først 2 Millioner Hektar Høj- og Lavmose og udstrakte Hedeflader, som skal opdyrkes, efter at Videnskaben og Teknikken har vist os de Midler, ved hvilke disse Strøg med sikkert Resultat kan omdannes til frodige Agre, Enge og Græsgange.«

Der henvises endvidere til, at Godserne mange Steder indtager en alt for dominerende Plads, og at der i disse Egne bør ske en Udstykning, som vil skabe Plads til mange Mennesker.

Selv Generalfeltmarskal Hindenburg henvendte sig i en noget højttravende Proklamation til Hæren, hvori det hed:

»Forarbejderne til et almennyttigt Bosættelsesværk er i Gang. De hjemvendende Krigere er de første, der har Krav paa denne Fædrelandets Tak. Paa billigt købt Jord indrettes for billige offentlige Penge Hundredtusinder af Ejendomme for Landmænd, Gartnere, Haandværkere, og for Arbejderne i Byerne, Bestillingsmænd, Embedsmænd og Folk i lignende Stillinger bygges Huse i Havebyer og Haveforstæder.«

Man imødesaa Værket med store Forventninger. »Kolonisation er det tyske Folks Livsopgave«, udtalte Rigskansler Dr. Luther.

Der henvistes til følgende Grunde, som gjorde en udstrakt

Kolonisation nødvendig: Mange Egne var altfor tyndt befolkede. Socialpolitiske Hensyn gjorde det ogsaa paakrævet at fremskaffe Jord til Arbejdere og lavt lønnede Bestillingsmænd. Det maatte anses for en økonomisk Nødvendighed, at Tallet af Jordbrug øgedes. Endelig talte national-politiske Grunde for en stærk Koncentration ved Rigets Grænser i Nord og Øst.

I Gennemsnit boede der i 1925 paa en Kvadratkilometer i det tyske Rige 133,2, i Preussen 130,2 og i Slesvig-Holsten 101,9 Indbyggere. I de østlige Provinser var Tallet 60 og i enkelte Kredse østpaa endog kun 10—30 Mennesker pr. Kvadratkilometer. Den bekendte Nationaløkonom Dr. Max Sering fremsatte Kravet om, at de overfyldte Egne i Vest- og Sydtyskland skulde levere en Del af det Menneskemateriale, som var nødvendigt for at befolke og frugtbargøre de menneskefattige Landsdele i Øst og Nord.

Til Udførelsen af det paatænkte store Kolonisationsarbejde havde man som tidligere Brug for særlige Institutioner. Loven bestemte derfor, at de enkelte tyske Forbundsstater skulde danne »almennyttige Bosættelsesforetagender«. Formen kunde de selv vælge. I Preussen, hvor man tog særlig energisk fat paa Opgavens Løsning, har man derefter oprettet »et almennyttigt Selskab« for hver Provins. Dette Selskab skal udarbejde Forslag til Udstykning af Godser og Domæner samt til Anlæg af Kolonier. Ved Siden af bestaar der lignende Selskaber, som forestaar Oprettelsen af Arbejderhjem o. lign. Staten er interesseret i Provinsens Bosættelsesselskab med Halvdelen af Stamkapitalen. Paa Statens Vegne fører Overpræsidenten Tilsyn med Foretagendet. Desuden gives der indenfor hvert Regeringsdistrikt saakaldte Kulturkontorer (»Kulturämter«) som skal medvirke ved Fremskaffelsen af Jord til Udstykning og Bosættelse samt ved Ordningen af Kreditforholdene. I Praksis er Arbejdet blevet delt saaledes, at Kulturkontorerne i Særdeleshed tager sig af de smaa Ejendomme, som efter den ny Lov har Adkomst til en vis Form for Udvidelse, Jordtillæg, saa Beboerne kan leve af deres Jord (»Ackernahrung«).

Spørgsmaalet om, hvorledes den til Udstykningen nødvendige Jord skulde skaffes til Veje, løste den tyske Rigslov ved at henvise til 1.) Statsdomæner, 2.) Moser og udyrket Land og 3.) Eks-

propriation af mellemstore og store Landejendomme, som ved Salg er gaaet ud af Familiens Eje.

Lovmæssigt fastsættes en Forkøbsret til hver Ejendom over 25 Hektar. Paa denne Maade kan Staten, om den vil, kontrollere og monopolisere næsten enhver Handel med Jord af nogen Betydning. Meningen har bl. a. været dermed at gøre en Ende paa Gaardslagternes Virksomhed og Spekulation i Jordpriser.

Hvor der indenfor et Distrikt findes megen Jordejendom, skal Gaarde paa over 100 Hektar afgive en Trediedel af Tilliggendet. Dette gælder dog kun for Egne, hvor disse Gaarde paa over 100 Hektar omfatter mere end 10 pCt. af den samlede Jordejendom. Til disse Egne hører foruden de østlige Provinser ogsaa Slesvig og Holsten.

Afstaaelsen af den ved Lov krævede Trediedel skal ske saa lempeligt som muligt. De Ejere, der kommer i Betragtning, har derfor Ret til at slutte sig sammen og danne »Jordafleveringsselskaber«, og disse Selskaber har igen lovfæstet Hjemmel til at gribe ind i Medlemmernes Ejendomsret for at regulere Afhændelsen.

Ved Ekspropriation skal indfødte og gamle Slægters nedarvede Jord muligst skaanes. Derimod bør Lovens Bestemmelse i første Linje anvendes overfor 1) Ejendomme, som i Krigens Tid er købt paa Spekulation, 2) saadanne Gaarde, som oftere har skiftet Ejere i de sidste tyve Aar, 3) Gaarde, hvis Ejere en stor Del af Aaret bor andet Steds og ikke selv driver dem, saafremt vedkommende ikke har gyldig Grund til at være fraværende, 4) de unormalt store Jordejendomme, 5) Storgodser, som i de sidste tredive Aar er dannede ved Opkøb af Bøndergaarde.

Store Ejendomme, som har Betydning, ved at de drives som Mønstergaarde, eller hvis Eksistens har en vis social Interesse, skal saa vidt muligt skaanes.

Bosættelsesselskaberne forbeholder sig overalt en Genkøbsret, som indføres i Grundbogen.

Endelig skal der ved Kulturkontorernes Medvirken udlægges Jord, som Arbejdere i Kommunen kan leje. Til dette Formaal maa benyttes indtil 5 pCt. af Sognets dyrkede Jord.

Denne Lov, saa moderat den end maa siges at være, var altsaa tænkt at skulle blive en storstilet Agrarreform af betydelig Rækkevidde ved at uddele Land til Hundredtusinder af dem, som hidtil ikke selv havde ejet Jord. Man vilde hjælpe unge Landmænd, der raadede over en lille

Kapital, til Smaagaarde i Lighed med de danske Husmandssteder. Man søgte at drage Omsorg for, at en Mand, der sad med en lille Lod, kunde øge sin Jordbedrift ved Tilkøb eller Forpagtning. Sognets Arbejdere skulde lige saa vel kunne faa Adgang til Jord som Funktionærer i Byen. I social Henseende betød Loven saaledes unægtelig et betydeligt Fremskridt.

I national Henseende benyttede man imidlertid, hvad der næppe oprindelig var paatænkt, en Fremgangsmaade, der minder om den gamle Form. Efter som Aarene er gaaet, ser det ud, som om Loven mindst lige saa meget skal benyttes i tysk-nationale Øjemed som med sociale Reformer for Øje. Det er bevisligt, at Kolonisationen mere og mere anvendes som et Middel i Grænsekampen baade mod Øst og mod Nord, tilmed da den desuden i disse Egne nyder en særlig Begunstigelse ved store Kulturbevillinger til Tyskhedens Fremme.

Saaledes udtalte tidligere Rigskansler Dr. Marx paa Centrumspartiets Aarsmøde i November 1928 i Cassel:

»En af de kommende Aars Hovedopgaver drejer sig om, set fra et befolkningspolitisk og nationalpolitisk Synspunkt, at kolonisere i Østen«.

Ud fra samme Opfattelse skriver Dr. Hermann Bölefahr i Bogen »Die innere Kolonisation«, Berlin 1928:

»Formaalet (med Kolonisationen) var bl. a. ved Tysklands Grænser at bosætte Masser af tyske Bønder for at hindre, at der i disse tyndt befolkede Egne udbreder sig fremmedsprogede Folkeslag, som ofte er Modstandere af tysk Kultur og derved kan forberede Adskillelsen fra det tyske Rige. Dette var Opgave og Maal for den Nybyggervirksomhed, der udfoldedes af den kongelige Bosættelseskommission (før Verdenskrigen). Desværre uden det ønskede Resultat, da disse Omraader alligevel blev frarevet os ved vore Modstanderes Magtpolitik. Men netop derfor maa vor Stræben være rettet mod en Fortsættelse af den dengang paabegyndte Politik ....«.

I »Westfälische Landeszeitung« for 20. 12. 1928 skriver Dr. Boettcher:

»Ved at vore blomstrende agrariske Østprovinser er røvet fra os, staar vi ikke ved Slutningen, men ved Begyndelsen af den Kamp, der skal afgøre Tysklands Fremtid. Den tyske Østgrænse er udsat for et stærkt Pres fra den polske Befolknings Side. Allerede nu er de polske Vestprovinser langt stærkere befolkede end de tilgrænsende tyske Østprovinser. Det bedste og eneste Værn mod den paatrængende slaviske Flod er og bliver levende Volde af tyske Bønder. Den tyske Bosættelse mod Øst er en national-politisk Nødvendighed, er det tyske Folks og Riges Livsspørgsmaal.«

Ved en Indvielsesfest i Schneidemühl den 30. 4. 1929 ytrede den preussiske Indenrigsminister Grzesinski:

»Fundamentet for Provinsens Liv og Økonomi, for en opadgaaende Udvikling kan og vil kun Landbruget være. Det tyndt befolkede Omraade ved Tysklands lange Grænse mod Polen kan kun opfylde sin Bestemmelse at være Tyskhedens Bærer og Repræsentant, en kulturel Grænsevold mod Polen, naar her bor og virker Mennesker, som ved deres Arbejde kan skabe sig en menneskeværdig Tilværelse. Derfor er det et Livsspørgsmaal, ikke alene for Grænsemarken Posen-Vestpreussen, men for hele Preussen og for Tyskland, at det lykkes ikke blot at bevare Befolkningen her, men at øge den ved betydningsfuld Tilvækst«.

I denne Forbindelse udtalte Ministeren de bedste Ønsker for Kolonisationens Trivsel.

Paa »Deutscher Schutsbund«s Aarsmøde i Dagene fra 14.—16. Maj 1929 i Salzburg ytrede Gehejmeraad Dr. Ponfick, der indtager en fremragende Stilling paa Kolonisationens Omraade, i en længere Tale:

»Vi bør ingen Steder af Hensyn til vore Modstanderes Raab holde os tilbage fra det store Maal, der gaar ud paa at bevare, styrke og øge Tyskheden ved Kolonisation paa begge Sider af vore Grænser, hvad enten det drejer sig om Rigets østlige, sydlige eller nordlige Del.«

Det er ogsaa en Kendsgerning, at af de 348,171 Hektar Jord, som er stillet til Raadighed til Udstykning i Preussen i Tiden fra 1919 til 1927, ligger saa godt som alt, nemlig 310,862 Hektar i de syv Grænseprovinser: Østpreussen, Brandenborg, Pommern, Grænsemarken, Neder-Slesien, Øvreslesien og Slesvig-Holsten. Paa den anden Side bør det ogsaa huskes, at disse Provinser er Preussens tyndest befolkede Landsdele.

Endelig er det ogsaa interessant for Ikke-Tyskere at lægge Mærke til, at al Udstykning er forbeholdt Folk af tysk Afstamning, mens bl. a. de indfødte Polakker — og det samme er Tilfældet med Danskerne i Sydslesvig — er udelukkede. Beviset for dette er bl. a. ført af Dr. B. von Openkowski i Oktober-Heftet 1927 og Juli—August-Heftet 1928 af »Die Kulturwehr«.

Men som man raaber i Skoven, faar man Svar. Saaledes hedder det i det paa Tysk skrevne polske Blad »Baltische Presse« af 4. 1. 1929:

»Den preussiske Kolonisationspolitik vilde næppe være nødvendig hverken med Hensyn til Form eller Praksis, hvis den ikke havde en saa polemisk og politisk-strategisk Karakter, som er rettet mod Nabostaten. .... Da Polen, efter hvad der

flere Gange er fastslaaet af dets Statsmænd og af Udlandets ledende Politikere, fører en afgjort Fredspolitik, kan et saadant Formaal med den preussiske Kolonisationspolitik anses som aggressivt rettet mod Naboomraaderne. I Almindelighed gives der Beviser nok for, at det er saaledes, hvilket ikke engang nægtes.

Det andet store Synspunkt, som den preussiske Kolonisationspolitik gaar ud fra, er Bekæmpelsen af det polske Mindretal, som har holdt sig i Tyskland, og som i Aarhundreder har boet paa nedarvet Jord. Dette Mindretal skal omringes af Kolonister, økonomisk og kulturelt kvæles af et statsunderstøttet Element.. Det drejer sig om en ægte preussisk Tradition .....«

For Fuldstændighedens Skyld bør maaske henvises til følgende Kendsgerninger, som man fra polsk Side gør opmærksom paa overfor de stadige tyske Klager over, at Polakkerne undertrykker og fortrænger Tyskerne fra polsk Omraade:

For nogen Tid siden afholdt de tyske Landbrugsorganisationer fra Polen Aarsmøde i Poznan. Derefter skal 10,000 selvstændige tyske Landmænd være organiseret i Det vestpolske Landbrugsselskab, der har forskellige Underafdelinger, og som bl. a. udgiver et »Landwirtschaftliches Zentralblatt«. En kulturteknisk Afdeling tager sig udelukkende af Jordforbedringer og lignende Spørgsmaal. En anden Afdeling yder Raad og Vejledning ved Køb af Landbrugsredskaber. Ved Filmforevisninger meddeles Oplysning om Landbruget i Tyskland. Endvidere drages der Omsorg for Vejledning i Havebrug og Planteavl, i Særdeleshed i Behandling af Frugt, ligesom Selskabet sørger for Oplysning om Rets- og Skattespørgsmaal. Organisationen har endvidere sin Forsikringsafdeling, som dannes af de tyske Medlemmer.

Af Aarsberetningen fremgaar, at Medlemmernes Jordareal ingenlunde er blevet mindre trods den polske Agrarreform. Det vidtløftigt udbyggede, storstilede Selskab finansieres i Hovedsagen af den tyske Andelsbank i Poznan. Paa Bankens Generalforsamling, som afholdtes i Maj Maaned 1929, oplystes, at dette Instituts Aarsregnskab balancerede med en Sum af 28½ Millioner Zloty. Dets Omsætning var i de sidste fire Aar steget fra 190 Millioner til 471 Millioner Zloty. Banken staar i Forbindelse med talrige tyske Spare- og Laanekasser, Andelsmejerier, Brænderier, Brugsforeninger, Kornforretninger, Elektricitetsværker, Kartoffeltørringsanstalter, Heste- og Kvægsalgsselskaber osv. Den tæller 10,540 Andele og har en Garantikapital paa over 10½ Mill.

Zloty. Af Sparekassernes Regnskab fremgaar, at Indskuddene fra de tyske Bønder stadig er stigende, et Vidnesbyrd om deres voksende Velstand (»Kulturwehr«, Juli-Heftet 1929).

Paa den anden Side nærer Tyskerne vistnok berettigede Bekymringer, naar de ser hen til det betydelige polske Fødselsoverskud i Sammenligning med det tyske. Østfor den polske Grænse, altsaa paa det tidligere tyske Omraade, bor der allerede nu 75 Mennesker pr. Kvadratkilometer, mens der vestfor Grænsen, altsaa paa tysk Grund lige overfor, kun findes 43 Mennesker paa tilsvarende Omraade. Dertil kommer en overordentlig stærk Fraflytning fra netop de østlige tyske Provinser. I August-Heftet 1929 af »Grossdeutsche Blätter« opstiller Rolf Fleischmann følgende Regnestykke for disse Grænseegne:

I det tyske Rige beløb Fødslernes Antal sig i 1925 gennemsnitlig til 20,7 pro mille. I samme Aar var det tilsvarende Tal i Vestpolen 33,7 (i det indre Polen er det højere). Gaar vi ud fra, at der paa et bestemt Omraade bor 80 Procent Tyskere og 20 Procent Polakker, er Tyskernes gennemsnitlige Børneantal 3 og Polakkernes i Overensstemmelse med forannævnte Tal 5 pr. Familie. Tyskerne gifter sig gennemsnitlig, naar de er 33 Aar, Polakkerne derimod allerede med 25 Aar. Sker der ingen Til- eller Fraflytning, vil der hundrede Aar senere paa dette Omraade af jævnaldrende bo 74 Procent Polakker og 26 Procent Tyskere.

Nævnte Forfatter hævder paa Grundlag af disse Forhold, at Statsgrænsen ikke er et tilstrækkeligt Værn. Der gives en biologisk Brydning mellem Folkeslagene, overfor hvilken baade Kampen med Vaaben, Diplomaternes Snildhed og den økonomiske Magt svigter.

Udstykning, Statshjælp og Forrentning.

Der er henvist til, hvilket stort Maal, man søgte at naa ved den indre Kolonisation i Tyskland. Blandt de mange Vanskeligheder, der viste sig ved Udførelsen, var ikke Fremskaffelsen af Jord den største. Man har tværtimod endnu langtfra kunnet udnytte al den Jord, som Loven hjemlede Udstykningsselskaberne Ret til at beslaglægge, og det har ikke ofte været nødvendigt at ekspropriere.

Derimod frembød den økonomiske Ordning, Rejsning af de nødvendige Laan meget store Vanskeligheder i det af Krigen og dens Følger haardt hjemsøgte Land. Først i det sidste Par Aar har disse Forhold ændret sig noget til det bedre.

Staten støtter Kolonisationen ved at tegne Andele i de almennyttige Selskabers Stamkapital, ialt indtil Halvdelen, og dernæst i Ydelsen af Laan, Andenhypoteker og faste varige Laan, som forrentes og afdrages ved en Landsrentebank. Endvidere gives der betydelige Lempelser ved Beregningen af de ved Oprettelsen opstaaende Udgifter. I Preussen betaler Staten indtil Halvdelen af disse. Den vigtigste Hjælp er dog det nævnte foreløbige Statslaan (»Zwischenkredit«), som ydes, efter at Kolonisten selv har indskudt sin Kapital i Foretagendet. Ialt kan Staten yde et Rentebanklaan indtil 75 pCt. af en Rentegaards Værdi. Der er ogsaa nogen Mulighed for, at Staten kan yde Garanti for Beløb, der laanes ud over de nævnte 75 pCt. Af de Penge, som den preussiske Stat faar ind ved den saakaldte »Hauszinssteuer«, d. v. s. en Slags Huslejeskat, kan der foreløbig laanes Nybyggere indtil 6000 Mark paa hvert nyoprettet Brug og indtil 1930 mod en Rentefod af 1 pCt., senere mod 3 pCt. Renter og 1 pCt. Afbetaling.

I de første Aar, efter at Loven var traadt i Kraft, formaaede Staten som Følge af de raadende usikre økonomiske og finansielle Forhold ikke at yde Kolonisationen nogen nævneværdig Støtte. Først i de sidste 4—5 Aar er der givet større Bevillinger. Saaledes har bl. a. den tyske Rigsdag den 1. 7. 1926 besluttet i hvert af de følgende 5 Aar at bevilge 50 Millioner Mark til Fremme af den indre Kolonisation. Desuden har Riget af Resten af de ved Rigskornstedet indkomne Midler stillet 15 Millioner Mark til Raadighed til samme Formaal.

Den 7. 10. 1926 vedtog yderligere den preussiske Landdag at bevilge 40 Millioner Mark til Laan ved Oprettelse af Rentegaarde. Den 1. 3. 1928 bevilgede Landdagen 20 Millioner Mark til samme Formaal.

Endelig har den tyske Rigsdag den 16. 7. 1927 bevilget en Garantisum af 70 Millioner Mark, hvorved der skal ydes Sikkerhed for Laan i Rentegaarde, der oprettes for de fra Polen tilbagevendende Tyskere.

Den 29. 12. 1927 vedtoges for Preussen en Landsrentebanklov, som ordner Kreditforholdene for Kolonister. Der udstedes Landsrentebreve, som forrentes og af-

drages ved Renter, der hviler paa Rentegaarden. Rentebrevene lyder paa 8 pCt. Rentegaardsmanden skal imidlertid kun betale 5 pCt. Differencen udredes af Staten.

Efter sidstnævnte Lov maa en Rentegaardejer selv raade over 6000—8000 Mark, hvis han vil gøre Brug af Landsrentebanken.

Ifølge Dr. Hermann Bölefahrs Bog: »Die innere Kolonisation« er hele Ordningen endnu noget uklar. I Regelen sker den ved et almennyttigt Selskab saaledes, at man af den vordende Ejer kræver en Udbetaling af 8000—12,000 Mk. og Indførelse af en »Hauszinssteuer«-Hypotek paa 6000 Mark. Restsummen indføres ligeledes paa Ejendommen og forrentes med 5 pCt., ev. ved Landsrentebanken. Hvor det er det tyske Rige, som yder andet Hypotek, kræves 3½ pCt. Renter og ½ pCt. i Afdrag.

Ved disse Laan regner man med følgende Former for Bosættelse:

1. Bosættelse paa Landet:
   a. smaa Bøndergaarde (Husmandssteder)
   b. Landarbejdersteder
2. Halvt Land — halvt By:
   a. Industriarbejdere med et Jordtillæg
   b. Gartnerier
3. Hjem i Byerne:
   a. Huse med Have for 1-4 Fam.
   b. større Lejehuse i Byerne, uden Have ved Huset, men med Kolonihave.

I det følgende er der dog kun Tale om den almindelige Udstykning og Bosættelse paa Landet.

Det er vanskeligt at trække Grænsen for Virksomheden; det mener man at kunne overlade til Praksis. I det hele og store staar man endnu famlende overfor Sagen. Kun en bestemt Erfaring kan fremhæves: Et Husmandssted paa en Størrelse af ca. 15—20 Hektar har vist sig at lønne sig bedst. Endvidere har man Erfaring for, at 4. til 6. Klasses Jord, altsaa Arealer af mellemgod Beskaffenhed, er at foretrække, da Købesummen er mindre, og denne Jord er forholdsvis let at bearbejde. Ved 5. Klasses Jord ligger Grænsen for Kløvervækst, og denne Grænse bør ikke gerne overskrides.

Et Emne af stor Vigtighed er Spørgsmaalet om Bygningerne. I de første Aar efter Krigen maatte Nybyggerne af Hensyn til de høje Priser tage til Takke med ret primitive Ejendomme. Siden 1924 anbefales Opførelsen af massive Husmandsgaarde, som i Regelen leveres den vordende Ejer efter en bestemt Plan, udarbejdet af en sagkyndig Regeringsbygmester. Disse Nybyggersteder, som

efter dansk Opfattelse kan synes lidet praktiske, koster for et Husmandssted paa 15 Hektar ca. 15—16,000 Mark at bygge. Skal Bygningen være særlig massiv, vil den som til Eksempel i Brandenburg koste 17,000 Mark.

I Regelen maa man dog vistnok regne med en noget højere Byggesum, hvilket fremgaar af følgende Regnestykke for Udgifter ved en saadan Normalgaard:

Bolig: 441 cbm a 19 Mark	8,379 Mk.
Stald med Foderloft: 430 cbm a 10,50 Mark	4,515 »
Lade: 1000 cbm a 3,20 Mk.	3,200 »
En Brønd og uforudsete Udgifter	800 »
En Ajlebeholder, Hegn og et Møddingsted ca.	2,000 »
	18,894 Mk.

Lade og Lo er ofte bygget af Træ med Paptag, mens Staldmurene er massive og tækket med Tagsten.

Som Form for Udstykning anbefales flere Steder Bebyggelse som Landsby, saaledes at Smaagaardene lægges i Rækker eller Grupper. I saadanne Kolonier har man lettest ved at opnaa de Behageligheder, som vor Tid kræver, nemlig elektrisk Lys og Kraft, egen Skole, Telefon o. s. v. Paa den anden Side medfører den spredte Udstykning den Fordel, at Ejeren har bedst Adgang til at faa sin Jord samlet.

Det vigtigste Spørgsmaal drejer sig naturligvis om Stedets Rentabilitet. Dette er en Sag, som i Øjeblikket er meget omstridt. Her staar for Tiden, da det tyske Landbrug er udsat for en svær Krise, den ene Opfattelse overfor den anden. I et senere Afsnit skal blive givet udførlige Oplysninger om de indvundne Erfaringer og den Kritik, der er rejst mod hele Kolonisationsværket.

Forinden vil det imidlertid være nødvendigt at faa Indblik i de Kaar, under hvilke en tysk Husmand maa friste Tilværelsen.

Den tidligere nævnte Diplom-Landmand Dr. H. Bölefahr, der maa anses for at være særdeles sagkyndig paa dette Omraade, tror ubetinget paa Husmandsstedernes henholdsvis de nye Brugs Rentabilitet under de forskellige, foran nævnte Former, selvom han maa indrømme, at en Husmand under de nuværende Forhold og de Betingelser, der bydes ham, lige kan faa det til at gaa rundt. Som Bevis nævner han et typisk Eksempel:

Det drejer sig om et Husmandssted paa en Størrelse af 50 Morgen, hvilket svarer til 12½ Hektar. En Morgen koster gennemsnitlig 250 Mark. Det vil sige, at hele Tilliggendet staar ham i

12,500 Mark. Dertil kommer Opførelsen af Bygninger, som i dette Tilfælde anslaas til at ville koste 15,000 Mark, og Udgifterne til Inventar og Forbedringer, som er beregnet til 2500 Mark. Med andre Ord: Et saadant Husmandssted staar Ejeren i 30,000 Mark.

Vi gaar ud fra, at Nybyggeren udbetaler 8000 Mark, som han selv raader over. Han skal derefter forrente 22,000 Mark. Af denne Sum laaner han 6000 Mark hos Staten som Huslejehypotek (»Hauszinssteuerhypothek«), som han indtil 1930 skal forrente med 1 pCt. (senere er Rentefoden højest 3 pCt. og 1 pCt. Afdrag), hvilket svarer til 60 Mark Rente i Øjeblikket.

De øvrige 16,000 Mark forrentes og amortiseres med 5½ pCt. = 880 Mark. Ialt skal han saaledes i Renteafgift udrede 60 + 880 = 940 Mark. Dette svarer til en gennemsnitlig Udgift af 18,80 Mark pr. Morgen.

Udbyttet af Stedet beregnes efter en normal Rugafgrøde paa hele Arealet, idet man gaar ud fra, at der gennemsnitlig avles 10 Centner Rug pr. Morgen, og at Salgsprisen for en Centner Rug er 10 Mark, hvorefter Bruttoudbyttet pr. Morgen bliver 100 Mark. Heraf fragaar

til den ny Høst	30,00 Mark
til andre Udgifter (Kørsel, Gødning osv.)	15,00 »
til Renter	18,80 »
	63,80 Mark

Saaledes beregnet skulde der til Ejerens personlige Behov blive en Sum af 50 × 36,20 Mark = 1810 Mark til overs.

Dette Eksempel, der altsaa af en kyndig og anset Mand er anført som et Bevis for Foretagendets Rentabilitet, er hentet fra Slesien og har til Forudsætning, at Ejeren de første fem Aar er fritaget for at betale Grundskyld. I andre Egne af Tyskland, hvor Jordbunden er en anden, kan Rugudbyttet muligvis beregnes til et større eller mindre Kvantum, ligesom Udgifterne til Opførelsen af Bygningerne vil være forskellige. Men i det hele og store turde det anførte Normaleksempel have Gyldighed, i hvert Fald efter som Forholdene stillede sig for et Par Aar siden. Stillingen er maaske for Tiden noget vanskeligere. Til Bekræftelse skal blot nævnes, at den preussiske Landbrugsminister Dr. Steiger i en Tale i den preussiske Landdag den 27. 4. 1926 ved en Drøftelse af Landbrugets Forhold i Preussen har benyttet lignende Tal.

Indtil Udgangen af Aaret 1926 var Antallet af Tvangsauktioner over Nybyggersteder meget ringe. Senere er Forholdene blevet betydeligt vanskeligere.

Dette er naturligvis Aarsagen til, at Regeringen stadig søger at forbedre Nybyggernes Kaar. Den tyske Rigsarbejdsminister har saaledes fornylig udsendt Retningslinjer for Ydelse af »Indretningskredit« til Nybyggere. Ejeren af et Brug, der ikke er større end 15 Hektar, har derefter Krav paa et »Indretningslaan«, som ikke maa overstige 4,000 Mk. Af dette Beløb skal der hverken betales Renter eller Afdrag i de første to Aar. Derefter fastsættes en Rentefod af 2½ pCt. og en Afbetaling af 2—3 pCt.

Om de af det tyske Rige ydede Laan til Landets indre Kolonisation gives nærmere og meget udførlige Oplysninger i de under 21. Juni 1929 udsendte Retningslinjer. Af de talrige Bestemmelser, som indeholdes i dette Cirkulære, skal blot nævnes, at det iflg. § 31 kræves, at den, der vil gøre Brug af disse Laan, skal være af tysk Nationalitet eller tysk Afstamning.

Hensynet til det nationale dukker saaledes stadig op paany. Dette Hensyn har ogsaa fundet sin stærke Dokumentation i den store Kulturbevilling paa 41 Millioner Mark, som i 1926 blev givet af den tyske Rigsdag og den preussiske Landdag i Forening til Fremme af Tyskheden i Grænseegnene. Om Anvendelsen af denne Sum kan bl. a. nævnes:

a) 4 Millioner til Hypoteker,

b) 1,040,000 Mark til Ungdomshjem, Sport, Børnehaver og Velfærdspleje,

c) 1,156,000 Mark til Støtte af økonomiske og nationalpolitiske Opgaver,

d) 1,200,000 Mark til Anlæg af Veje,

e) 1,200,000 Mark til Ungdomsskoler,

f) 4,560,000 Mark til Landbrugets Fremme,

g) 4,504,000 Mark til Bogsamlinger, Teaterforestillinger og Folkehøjskoler,

h) 4,504,000 Mark til kirkelige Formaal,

i) 6,740,000 Mark til Opførelsen af nye Skoler,

j) 5,000,000 Mark til Kredit til Landbrug og Industri.

Enhver, der færdes i Grænseegnene, hvad enten det er i Distrikterne, der grænser ind mod Polen, eller i Sydslesvig, vil have lagt Mærke til Frugterne af denne Bevilling.

Det er ogsaa af Betydning at vide, hvorledes de af det tyske Rige og Preussen bevilgede store

Beløb fordeles. Efter hvad Landbrugsminister Dr. Steiger d. 23. Januar i Aar oplyste i den preussiske Landdag, sker Bosættelsen i Grænsedistrikterne ved Rigsmidler, mens Kolonisationen i det indre af Landet foregaar ved de Beløb, der er stillet til Raadighed af den preussiske Stat.

Det hidtil opnaaede Resultat.

Erobrerstaten Preussen havde i Slutningen af forrige Aarhundrede og Begyndelsen af dette ved Tvangsfærd, Penge og et indviklet Forvaltningssystem søgt at faa de paa erobret Jord boende fremmede Folkeslag til at gaa op i Tyskheden. Et Led i disse Bestræbelser var, som vi har set, den stærkt forcerede Kolonisation, der, som det brutalt blev proklameret af Dr. Hahn i Nordslesvig, efterhaanden skulde bringe al Jord over paa tyske Hænder. Verdenskrigen satte en Stopper for dette Arbejde, og Fredstraktaterne trængte atter Tyskheden tilbage. Hvad der var vundet ved Sværd og Magt, gik tabt ved Sværdet. Men tysk Udvidelsestrang er stadig til Stede. »Folket, der ikke ejer Plads til Udfoldelse« (»Volk ohne Raum«), som en af dets Forfattere har udtrykt det, søger paany frem mod de gamle Landemærker. Ved Grænserne ligger de gennem Tiderne omstridte Egne, hvor Nationerne mødes og kæmper, snart i Fremgang, snart vigende. Som antydet er den ny tyske Agrarpolitik i sine praktiske Udslag til Dels et Led i Kampen om Hævdelsen af Grænseegnene. Da ethvert Folk har Lov til at fremme sin Udvikling, saafremt det ikke kommer andres Ret for nær, skal der ikke indvendes noget mod de anvendte legitime Midler for saa vidt Mindretallets Adkomst til at bo og bygge paa Fædrenes Jord ikke krænkes. Hvorledes man fra tysk Side ser paa denne Udvikling, skal senere blive belyst ved den foreliggende tyske Litteratur og de gennem samme oplyste ubestridelige Kendsgerninger.

Efter denne Indledning turde det imidlertid først være af Interesse at erfare, hvorledes den ny tyske Agrarpolitik har virket i de ti Aar, den er bleven anvendt i Praksis. Man er saa heldig om dette Forhold at eje omfattende Oplysninger, der har været offentliggjorte til Dels i Fagtidsskrifter, til Dels i Refera-

ter fra Møder, hvor dette Emne er blevet drøftet.

Følgende indgaaende Redegørelse skyldes en Afhandling, skrevet af den flere Gange i denne Fremstilling nævnte preussiske Landdagsmand, Gehejme Regeringsraad Dr. P o n f i c k, der er Kolonisationens ivrigste Talsmand, baade hvad angaar den nationalpolitiske Side af Sagen, altsaa Bosættelsen af tysksindede Nybyggere ved Grænserne, og den indre Kolonisation. Han skriver bl. a.:

Da Loven i sin Tid blev til, kunde man ikke vente, at man efter ti Aars Forløb vilde se tilbage paa saa utilfredsstillende Resultater, som det nu er Tilfældet. Man havde stillet de største Forhaabninger til Lovens Udførelse og haabede paa en storstilet Kolonisation af det affolkede Østtyskland i Løbet af en Menneskealder. I Dag maa vi derimod fastslaa, at af disse Forhaabninger og Forventninger er kun en forsvindende ringe Del gaaet i Opfyldelse.

I Tiden fra 1919 til 1927 er der af Udstykningskontorerne ialt indenfor det tyske Rige opkøbt 423,035 Hektar, som skulde koloniseres. Af dette Areal var ved Slutningen af Aaret 1927 de 128,000 Hektar endnu ikke afhændede. Dette vil altsaa sige, at der i nævnte Tidsrum næppe er blevet udstykket 300,000 Hektar. Dertil kommer ifølge Oplysninger fra det preussiske Landbrugsministerium 50,000 Hektar, som i 1928 i Preussen er blevet stykket ud til henved 4000 Husmænd. Alt i alt er der i Aarene fra 1919 til 1928, altsaa nøjagtigt i ti Aar, med et rundt Tal udstykket 350,000 Hektar til 26,000 Husmænd. Desuden har ifølge Udstykningslovens Bestemmelser 52,000 Ejere af et mindre Areal øget deres Tilliggende ved Tillægsparceller. Medregnet er ikke den Jord, som er udstykket mod Forpagtningsafgift.

De til Udstykningsformaal opkøbte 423,035 Hektar, et Omraade, der er noget større end de sønderjydske Landsdele tilsammen (390,343 Hektar), stammer for største Delen, nemlig 298,107 Hektar henholdsvis 70,5 pCt., fra tidligere private Storgodser, 55,877 Hektar henholdsvis 13,2 pCt. er taget fra Statsdomæner og Rigsarealer. Af Bondejord under 100 Hektar blev benyttet 50,117 Hektar henholdsvis 11,8 pCt. Af Mose- og Hedejord kultiveredes 18,145 Hektar svarende til 4,3 pCt. Udstykningen af de store Gaarde har navnlig fundet Sted i Preussens østlige Provinser og Mecklenburg, mens Mose- og Hedejord særlig er opdyrket i Slesvig, Holsten, Hannover og Oldenburg. Med andre Ord: man har kun benyttet 20,2 pCt. af hele det Areal, som efter Loven stod til Raadighed for Udstykningskontorerne.

Følger man den tyske Rigsstatistik, er der fra 1919 til 1927 indenfor det tyske Rige blevet dannet 21,961 nye Ejendomme med et samlet Areal af 207,869 Hektar, omtrent af Størrelse som Haderslev og Aabenraa Amter tilsammen. Det er dog noget; men ser man nærmere til, viser det sig, at af de 21,961 Steder har kun 11,439, altsaa lidt over Halvdelen, en Størrelse over 2 Hektar. Kun 9816 er større end 5 Hektar. Selv om man regner med, at de fleste af de smaa Brug er kommet

Landarbejdere og Haandværkere paa Landet til gode, saa er det dog en Kendsgerning, at næppe 50 pCt. af de foretagne Udstykninger kan kaldes Husmandsbrug efter danske Begreber. Af virkelige Husmandsbrug efter dansk Opfattelse er der gennemsnitlig i Tyskland kun skabt 700 om Aaret.

I Brandenburg er der foretaget 3501 Udstykninger med kun 25,802 Hektar ialt. Østpreussen staar opført med 3352 Udstykninger og 38,955 Hektar, Nederslesien med 2265 Udstykninger og 18,234 Hektar, Slesvig-Holsten med 2195 Udstykninger og 27,603 Hektar, svarende til rigelig en Trediedel af Aabenraa Amt. Ogsaa disse Tal viser, at man navnlig har arbejdet i de preussiske Grænseprovinser.

Med Hensyn til Køb af Tillægsparceller efter Loven kan det oplyses, at Halvdelen af de Brug, der kom i Betragtning, forinden omfattede mindre end 1 Hektar Jord, og at 62,7 pCt. af Tillægsparcellerne var mindre end 1 Hektar. Der kan altsaa næppe i disse Tilfælde være Tale om en saadan Forøgelse, saa Ejeren kan leve af egen Jord, som det var paatænkt ved Loven.

Hvor stor er saa den ved disse Udstykninger opstaaede Befolkningstilvækst? — Regner man, at hver Nybygger tæller 4,5 Familiemedlemmer, vil det ved et Tal af 22,000 Nybyggere blive en Tilvækst af 100,000 Mennesker, som er bevarede for Landbruget. Dertil kommer de 4000 Brug fra Preussen for Aaret 1928, hvilket svarer til 20,000 Mennesker. Tilsammen vilde man altsaa have opnaaet en Folkeforøgelse paa Landet af 120,000 Sjæle. Adskillige af dem var naturligvis alligevel blevet paa Landet. Paa den anden Side maa man regne med, at de nærmeste Stationsbyer og Smaakøbstæder har haft Fordel af Udstykningerne i Oplandet.

Sammenligner man nu disse Tal med den aarlige Udvandring fra Tyskland til oversøiske Lande, der beløber sig til 60,000 Mennesker, saa vil man se, at der ved de hidtil ved Kolonisationen opnaaede Resultater kun er bødet lidet paa dette Tab. Landdagsmand Dr. Ponfick henviser desuden til, at Tyskernes Stilling i de østlige Provinser er katastrofal, og at man derfor maa kræve en stærkt øget Udstykning i de følgende Aar. For at fremme Sagen foreslaar han, at Bevægelsen for at bosætte unge Mænd fra de vesttyske Provinser i Egnene mod Øst bør kraftigt understøttes. I de sidste ti Aar er ca. 1000 Nybyggere fra Vestfalen, Rhinlandet, Hessen, Nassau og andre vestelbiske Egne udvandret for at bosætte sig i Østen. Dette Tal bør øges, samtidigt med at selve Sagen lægges til Rette efter større Synspunkter, gøres mindre bureaukratisk og billigere end hidtil.

»Vil vi hævde vor Stilling som Tyskere ved Østgrænsen, ikke alene økonomisk, altsaa ikke blot materielt, men navnlig ogsaa kulturelt, og ideelt«, fortsætter den preussiske Landdagsmand — »saa maa Udvandringen ophøre. Hvad vil det ikke sige, at i Aarene 1919 til 1925 er med et rundt Tal trekvart Mill. Mennesker flyttet bort fra de østlige Provinser, deraf alene 160,000 fra Østpreussen«. Denne Folkevandring fra Øst mod Vest vil han derfor have afløst af en modsat Folkebølge, der skal gaa fra Vest mod Øst.

Der anføres ogsaa en anden Grund

til at fremme Bosættelsen paa Landet og derved øge Landboelementet, nemlig Fødslernes Aftagen i Tyskland. I 1871 til 1875 var Tallet af levende fødte pr. 1000 Indbyggere i Tyskland 39,0. Dette Tal er nu jævnt dalet til 18,4 i 1927.

Forfatteren slutter med at rette en Opfordring til den tyske Offentlighed om at være med i det store Kolonisationsarbejde for at styrke Tyskheden, for at bevare et tysk Stykke Kulturland; thi derved bidrager man til at forberede Muligheden af engang ad fredelig Vej at bære tysk Kultur og tysk Væsen over paa den anden Side af den nuværende Grænse (Jfr. »Brücke zur Heimat« 6. og 7. Hefte 1929).

En af Tysklands sagkyndige, Dr. Hermann Bölefahr, som et Par Gange tidligere har været nævnt i denne Redegørelse, kalder ligeledes i sin Bog om »Die innere Kolonisation« de hidtil opnaaede Resultater for lidet glædelige, ja næsten trøstesløse. Han tilraader tilsidst at lade al Kolonisation ligge i Vest- og Mellemtyskland for saa vidt muligt helt at løse de nationalpolitiske Opgaver ved Grænserne.

Hvordan kan det være, at de rige Løfter ikke er blevet indfriet, at de store Forventninger ikke er gaaet i Opfyldelse? — Man vil faa dette Spørgsmaal besvaret, naar man følger den Kritik, der har rejst sig imod Fremgangsmaaden ved Gennemførelsen.

Saaledes skriver Bladet »Rheinisch - Mainische Volkszeitung« fra 6. 12. 28, at Kolonisationen burde være en Folkesag. Men den er trods det store Opbud af Personer og Penge stivnet i Bureaukratisme. Paa Kontorerne sidder de og smøler med Smaating. Imens er Folkeslagene mod Øst gaaet over til Handling og i Færd med at skabe Historie. Hvert Aar opstaar der i Estland, Letland, Litauen, Polen og Tjekkoslovakiet 30—40,000 nye slaviske Bondebrug.

I »Berliner Tageblatt« af 21. 12. 28 rettes en knusende Kritik mod hele Kolonisationen og navnlig mod den Maade, hvorpaa man søger at ordne Pengeforholdene. Bladet mener, at hele denne Agrarpolitik staar overfor et Sammenbrud.

I »Rathenower Zeitung« for den 15. 3. 29 klager Landraad Heinrich Rønneburg over, at Myndighedernes Udstykningsapparat er alt for stort og Forvaltningsvejen forfærdelig lang.

Aarsagen til, at Bevægelsen staar i Stampe, maa dernæst naturligvis søges i Rigets vanskelige økonomiskeForhold. Men det er næppe en Tilfældighed, at Kritikken i Hovedsagen rettes mod Bureaukratiet.

Kun paa eet Omraade synes der at være naaet Resultater. Det er

ved Rigets Grænser. Om det Arbejde, der her er sat ind, svarer til den naturlige Udvikling, skal Tiden vise.

Hvorledes vil Fremtiden forme sig?

Dette Spørgsmaal blev naturligvis indgaaende drøftet paa det Aarsmøde, som Selskabet til Fremme af indre Kolonisation i Tyskland afholdt den 14. Juni i Aar. Her talte bl. a. Dr. R. Lerch fra det tyske Forskningsinstitut for Agrar- og Kolonisationsvæsen om »De agrariske Omvæltninger i Østeuropa«. Han henviste til, at der indenfor det lange Bælte af Lande, der ligger mellem Tyskland og Rusland fra Østersøen til Middelhavet var foregaaet en dybt indgribende Omvæltning, som havde haft uanet Fremgang for og Styrkelse af en Smaabondestand til Følge. Alene i de seks nordligste Stater fra Finland til Tjekkoslovakiet var der med et rundt Tal opstaaet 400,000 selvstændige Landbrug, Halvdelen ved Nydannelser, den anden Halvdel ved Afløsning af Fæsteforhold og Udvidelse ved Tillægsparceller. Overfor dette Tal kan det østlige Tyskland kun henvise til Dannelse af 32,000 Brug, og kun ¼ deraf er nye Ejendomme. Derved øges Trykket mod den tyske Grænse. Derfor er det en uafviselig Nødvendighed at fortsætte med Kolonisationen.

Tidligere Rigskansler Dr. Luther sagde, at han vilde vedstaa sin tidligere Udtalelse om, at Kolonisation er det tyske Folks Livsspørgsmaal. Blodets Logik er stærkere end Forstandens Logik. Trods alle de Vanskeligheder, som Forstanden ser foran sig, vil Kolonisationen blive fortsat.

I et Foredrag, som Selskabets Formand Friherre von Gayl derpaa holdt, belyste han Sagen fra mange Sider. Han hævdede, at Vanskelighederne ved Kolonisationen stod i Forbindelse med Rigets Finansnød. Han endte sin Tale med at sige: »Jeg vil ikke slutte i haabløs Pessimisme. Selv om der end er Fare for, at Kolonisationen paa Landet vil tage stærkt af i nærmeste Fremtid, er og bliver det en sund Sag, som vil have Fremgang, naar vort Folk vil det. Den der tror paa den tyske Nations Opgang, maa ogsaa nære Tillid til Kolonisationen paa Landet«.

Tidligere Ministerpræsident Tantzen-Heering skriver bl. a. i »Berliner Tageblatt« for 23. 2. 1929: »Vi staar overfor en stor Opgave i de følgende Aar. 80,000 til 100,000 Bønder skal bosættes i de næste fem Aar. Til dette Formaal har vi Brug for

en Sum af ¾ til 1 Milliard Mark. Det er 10,000 Mark til hvert Brug. Hvis vi indser Sagens Betydning, der har Ærinde til hele Folket i national, social, økonomisk og politisk Henseende, saa bør der bringes et Offer, til Eks. i Form af 0,15 pCt. af Omsætningsskatten. Det giver en Indtægt af 175 til 200 Millioner om Aaret. Hvis vi ikke udnytter det gunstige Øjeblik, ødelægger vi maaske det hele .....«

Foranstaaende Tal og Udtalelser turde formentlig være tilstrækkelige til at give et Billede af den tyske indre Kolonisation i Øjeblikket. Set som en stor Agrarreform, som den var paatænkt med det Formaal at styrke og øge Bondestanden i udstrakt Grad og tage affolkede Egne ind under Kultur, er Værket ikke blevet til noget. Det vil altsaa sige, at den socialpolitiske og økonomiske Side af Sagen langtfra har kunnet gennemføres efter Programmet. Derimod kan det ikke nægtes, at der er gjort en stærk Indsats i nationalpolitisk Henseende ved Grænserne, og at Forhandlingerne om et øget Kraftopbud paa disse Omraader i Forbindelse med Agrarlovgivningen af 1919 stadig behersker den offentlige Drøftelse.

Slesvig som nationalpolitisk Grænseproblem.

Ved en tysk Sportsfest i Læk den 10. Juni 1928 udtalte Ministerialraad Johannes Tiedje fra Berlin bl. a.: »Jeg kan forsikre Dem, at ogsaa alle Kredse i Berlin er besjælet af det ene Ønske, at der maa vokse en Ungdom frem, der har Kræfter til at vinde det tabte tilbage igen og at bringe vort Folk til Ære paany .... Ogsaa her blev der trukket en Grænse, som alle hidtilværende Rigsregeringer har taalt, men aldrig anerkendt«. Lignende Udtalelser af tyske Mænd i mindre ansvarlige Stillinger kunde anføres i Massevis. Vi danske har vænnet os til fra tysk Side at høre Kravet om en Grænserevision fremsat. Dette kunde vi tage os let, hvis der ikke bag Ordet laa Handling, og søger vi efter denne Handling paa tysk Side, opdager vi et beundringsværdigt, mangesidigt, dybtgaaende og velgennemtænkt nationalpolitisk System, økonomisk og kulturelt udbygget, som er sat ind for at fremme Tyskhedens Kamp om Slesvig efter 1920.

I en Artikel i »Neue Tondern-

sche Zeitung« fra 16. November 1928, i hvilken de nordslesvigske Hjemmetyskeres Fører Folketingsmand Pastor Johannes Schmidt holder Opgør med Tiaaret 1918 til 1928, minder han om Kolonisationen, som han kalder »den største indrepolitiske Opgave, der er stillet det tyske Folk«. Forfatteren gør nærmere Rede for Tyskhedens Opgave i Slesvig og henviser til Enkeltheder som Bygning af Dæmningen til Sild, den paabegyndte Inddigning af Vadehavet, Opdyrkning af Mosearealerne, Anlæg af Husmandskolonier, mens det aandelige Liv skal mobiliseres og give sig Udslag i Ungdommens Opdragelse, Folkehøjskoleundervisning, den ved Universitetet meddelte folkelige Oplysning m. m.

Denne Udtalelse bekræfter kun, hvad der kan bevises ved talrige Kendsgerninger, at et vældigt Program er lagt til Rette for at opsuge af Slesvigs Land, hvad der under dansk Forsømmelighed i tidligere Tid, Magtesløshed, Sorgløshed eller Mangel paa Energi og Omtanke i senere Tid maatte være faretruet.

Hvorledes tysk Agrarpolitik i sin ny Skikkelse gaar ind i dette Program, skal i det følgende skildres ved Henvisning til Kilderne. Det er maaske paakrævet forinden at gøre opmærksom paa den Forskel, der findes mellem dansk Udstykning nordfor Grænsen og tysk Kolonisation i Sydslesvig. Det danske Arbejde paa dette Omraade, som blev sat i Gang kort efter Genforeningen og nu er inde i et noget raskere Tempo, skyldes, som bekendt, rent økonomiske Grunde: Ønskeligheden af en ny Jordfordeling som Følge af Driftens Omlægning efter dansk Mønster og Udnyttelsen af de mennesketomme Arealer med et intensivt Landbrug for Øje. Ved Fordelingen tages der ingen politiske Hensyn. Sydfor Grænsen spiller de økonomiske Interesser selvfølgelig ogsaa en betydelig Rolle ved Arbejdets Igangsættelse; men ved Fordelingen møder man overalt det politiske Krav om, at de, der maatte ønske at blive taget i Betragtning ved Udstykningen, skal være af tysk Afstamning. I den paagældende Litteratur fremhæves ved Omtalen af Kolonisationen i Slesvig og Holsten i første Linje dens nationalpolitiske Betydning. Dette er bl. a. tydeligt antydet i Bogen »Schleswig-Holstein«, udgivet af Stadtrat Dr. Ing. Hahn, Berlin 1928, i en Artikel om »Slesvig-Holsten som Kolonisationsprovins«. Udførligt omtales Kolonisationens natio-

nalpolitiske Betydning i Slesvig i Værket »Bedeutung u. Stand der inneren Kolonisation in Schleswig-Holstein von Dr. Wilhelm Friedrich Boyens«, Berlin 1929. Det er denne Fremstilling, som her skal følges, blandt andet ogsaa som en Anmeldelse af den ellers sagligt dygtige Bog, som bortset fra det politiske, der kun danner Indledningen, indeholder mange interessante Oplysninger og Resultater af Undersøgelser, som kan være af Betydning for danske Læsere.

Forfatteren begynder sin Fremstilling med følgende Sætning:

»Slesvig-Holsten er ikke paa samme Maade nationalpolitisk faretruet i sin Helhed som Østpreussen eller tidligere Posen, men kun i sin nordlige Del »omstridt Land«.

Han henviser til, at der er Forskel paa Jordkampen i Øst og Nord, idet han fortsætter:

»Tysk Væsen og polsk Væsen har med Hensyn til Sproget, politisk Fortid og kulturel Udvikling intet tilfælles, saa at en Fortrængning af Modstanderen i Rummet og en gunstig Ændring af det talmæssige Styrkeforhold er de eneste virksomme Vaaben i denne Kamp. En saadan skarp Adskillelse bestaar ikke i Nordslesvig. Ikke engang Sproget er et tilstrækkeligt Kendetegn til at fastslaa den enkeltes Nationalitet, da selv to Trediedele af det tyske Mindretal taler Platdansk. Det drejer sig om en Befolkning af samme Stamme og hjemmehørende paa Omraadet, Folk, som ejer alle Forudsætninger for et behageligt Samliv, men som politisk delt bekender sig enten til tysk eller dansk Væsen, da de ved en skiftevis Paavirkning syd- og nordfra til sidst blev fremmede overfor deres eget indre Liv. I Nordslesvig er Grænsekampen derfor i første Linje af kulturel Natur. Det drejer sig om den enkeltes Tilhørsforhold til den ene eller anden Nation. Adskillelsen gaar gennem den enkeltes Familie.

Ved Nordslesvigernes stærke Hjemstavnsfølelse vilde en Kamp om Jorden ikke være mulig, hvis ikke Indflydelsen udefra havde skabt en dansk Irredenta af Nordslesvig, hvor der kæmpes om hver Gaard. Der er noget unaturligt ved en saadan Jordkamp, og kun den Omstændighed, at den nu engang er begyndt, har i Aartier været afgørende for dens Fortsættelse, da man under skiftende Forhold paa begge Sider har haft god Lejlighed til at trænge Modstanderen til Side«.

Man behøver ikke at gaa i Rette med Forfatteren paa Grund af denne noget misvisende Fremstilling. Der er i Indledningen til denne Redegørelse formentlig ført tilstrækkeligt Bevis for, hvem der har begyndt Jordkampen, og hvilket brutalt Resultat der tilsigtedes.

Dr. Boyens henviser dernæst til, at de tre »overvejende tyske Byer« Tønder, Aabenraa og Sønderborg er faretruet som Følge

af deres danske Opland. Han føler sig af den Grund forpligtet til at omtale Jordkampen i Nordslesvig, »da den ikke maa ligge udenfor rigstysk Interesse og ved sit Forløb hidtil tillader Slutninger, som kan blive af Værdi for den indre Kolonisation i det nuværende Grænseomraade, set fra et nationalpolitisk Synspunkt«.

Efter at Forfatteren har søgt at skildre Udviklingen efter 1920 i Nordslesvig, omtaler han Tabet af tysk Jord i de sønderjydske Landsdele efter Genforeningen. Han har ved Opstillingen benyttet trykte Kilder og Oplysninger fra den tyske Vælgerforenings Tillidsmænd uden dog at have haft Kontrol med de mindre Ejendomme. Hans »Tabsliste«, der nærmest omfatter Gaarde til en Værdi af mindst 70,000 Kr., og som ikke tager Hensyn til de tidligere Domæner og Præstegaardsjorder, ser saaledes ud:

Tønder Amt:		
6 større Gaarde	ialt	721 ha
4 mindre Gaarde	»	340 »
Aabenraa Amt:		
10 større Gaarde		2234 »
6 mindre Gaarde	»	317 »
Sønderborg Amt:		
5 større Gaarde	»	1405 »
3 mindre Gaarde	»	115 »
Haderslev Amt:		
14 større Gaarde	»	2322 »
15 mindre Gaarde	»	1000 »

Det er ialt efter Forfatterens Beregning, bortset fra Smaabrug, som han ikke har Kendskab til, et Tab paa 63 Gaarde med tilsammen 8,454 ha.

Der henvises dernæst til det ubeldige preussiske Opkøb af Domæner, hvorved der yderligere er gaaet 6,400 ha over paa danske Hænder.

Dertil kommer ca. 5,700 Hektar Præstegaardsjord, alt ialt efter Forfatterens Opstilling 20,500 ha, hvilket svarer til 6,3 pCt. af det dyrkede Omraade i de sønderjydske Landsdele.

Efter en kort Omtale af Vogelgesangs Virksomhed og Landeværnets Stiftelse ytrer han Haabet om, at det maa lykkes de unge Hjemmetyskere at opnaa Jord i deres Hjemstavn, og gaar derfra over til en Skildring af Forholdene i Sydslesvig. Han advarer mod at opkøbe »de faa danske Gaarde«, men tror, at »ejderdanske Kredse« vil overføre Kampen til Mellem- og Sydslesvig, og derved bliver Forholdene vanskelige. Kolonisationen maa ikke blive et »Jordkampinstitut«, men den skal søge at forhindre en tyskfjendtlig Jordpolitik, og ud fra denne urigtige og Godtkøbs-Slutning kommer han til Sagens Kerne: Det er i Slesvig Storbonden, der historisk set er Fører for Tyskheden. Der skal

derfor ved Kolonisationen lægges en Vold af Bondebrug over Landet. Dette er netop den tyske Kolonisations politiske Opgave i Øjeblikket.

Ved Besættelsen af disse Ejendomme bør der regnes med de Erfaringer, man har gjort i Nordslesvig før Krigen. Af de her bosatte Rentegaardsmænd sad endnu i 1927 af de indfødte Nordslesvigere 81 pCt. paa deres Ejendomme, mens der af Rigstyskere kun var 16 pCt. tilbage.

Dr. Boyens undersøger derpaa Forholdene i Landsdelen m. H. t. Befolkningens Tiltagen eller Aftagen. Tager man Provinsen Slesvig-Holsten som Helhed, er der en ubetydelig Fremgang af Fødsler. Men dette Plus forsvinder overfor den store Udvandring til oversøiske Lande, gennemsnitlig 164 Personer pr. 100,000 af Befolkningen. Denne Omstændighed er ogsaa medvirkende til, at Kolonisationen skal fremmes.

Han mener dog, at de rent kolonisatoriske Opgaver i større Maalestok bør begrænses til de tyndt befolkede Egne paa den slesvigske Højderyg, hvis fire Amter: Syd-Tønder, Husum, Flensborg og Slesvig (Gottorp), alene rummer henved 40 pCt. af Provinsens udyrkede Jord. Her har det økonomiske Liv staaet stille. Der var ingen Udvikling i Landbruget, og Købstæderne, der skulde eksistere ved dette Opland, stod ogsaa i Stampe. Det gælder Byerne Slesvig, Frederiksstad, Arnæs, Bredsted og Husum. I de to førstnævte af disse Byer er Indbyggerantallet i de sidste tyve Aar gaaet tilbage med flere Hundrede, de sidstnævnte har haft en lille Tilvækst.

Det drejer sig om et Omraade paa 2090 Kvadratkilometer. Her boede der iflg. Folketællingen i 1925 kun 34 Mennesker pr. Kvadratkilometer, mens der i hele Slesvig - Holsten gennemsnitlig bor 102 og i Jylland 51 pr. Kvadratkilometer.

Dette Omraade skal altsaa tages under Kultur. Med dette Formaal for Øje blev der allerede i 1926 anlagt en Jernbane fra Flensborg til Husum og senere en anden Bane fra Bredsted til Lyngsted, som begge skærer gennem dette afsides Strøg og nu sammen med den paatænkte Kolonisation skal tilføre disse Hedesogne nyt Liv. For danske Læsere vil det have en vis Interesse at vide, at det drejer sig om det Landskab, der allerede for mange Aar siden har faaet sin klassiske Skildring i H. F. Feilbergs Bog »Fra Heden«. Disse Egne med deres oprindelige danske Folkeliv og rige Bondekultur,

som af Nordens største Folklorist har fundet en mesterlig Behandling, skal altsaa ved den moderne tyske Agrarpolitik underkastes Forvandlingens Lov og give Plads for en Vold af tyske Bønder mod de »ejderdanske Kredse«, der vil gaa paa Erobring i Sydslesvig.

Sælsomt!

Forøvrigt er her kun omtalt første Kapitel af Dr. Wilhelm Friedrich Boyens' Skrift. Den interesserede vil, som sagt, her finde mange nyttige Oplysninger om det Arbejde, der allerede er udført i Kolonisationens Tjeneste.

Under Forvandlingens Lov.

Ligesom Dr. Boyens med Henblik paa den saakaldte Jordkamp i Nordslesvig skriver, at den ikke bør ligge udenfor rigstyske Interesser, maa det ogsaa fra dansk Side være tilladt at følge den nye Udvikling i Sydslesvig, som den i den nyere Tid foregaar i Forbindelse med Kolonisationen baade paa nationalpolitisk, økonomisk og kulturelt Omraade. Det drejer sig jo nemlig i Hovedsagen, for saa vidt den saakaldte Grænselands-Bosættelse kommer i Betragtning, om Forholdene i det Omraade, der efter den tusindaarige Overlevering kaldes for Isted Syssel, og som, ligeledes ifølge den gamle danske Landskabsinddeling, omfatter Kær-, Vis-, Nørregøs- og Ugleherred. Saa oprindelig danske disse Egne er, maaske dog med et frisisk Islæt mod Vest, saa dansk var ogsaa den Befolkning, der havde hjemme her ved Historiens Gry. Saa godt som alle Sted- og Marknavne bærer Vidnesbyrd derom. Endnu saa sent som i 1840 skrev Pastor Dr. H. N. A. Jensen i Gelting om Børnene fra et af de sydligste Sogne indenfor dette Distrikt, at de var ude af Stand til at tale Tysk, naar de kom i Skole, mens han samtidig uden Forbehold betegnede Beboerne i et af de nordlige Sogne som danske. Uden at nære »ejderdanske« Tilbøjeligheder og uden Adkomst til at blande sig i Nabolandets Foretagender kan man af Hensyn til Fortiden og vort Mindretal paa den anden Side Grænsen ikke uden at blive vemodigt stemt læse om den af nævne Forfatter bebudede agrarpolitiske Fortyskning. Den minder jo i Udtrykket noget om de af Dr. Hahn i sin Tid nærede

Planer. Det er i Virkeligheden en stor tysk Opsugning paa dansk Folkegrund og synes vanskeligt at kunne bringes i Overensstemmelse med de Anskuelser, der gøres gældende fra tysk Side, naar der udtales Bekymringer for Virkningen af den ny Jordpolitik i Polen og Tjekkoslovakiet overfor det derboende tyske Mindretal.

Som et Kuriosum kan der for øvrigt gøres opmærksom paa, at den danske Regering saa tidlig som i første Halvdel af det attende Aarhundrede havde paatænkt en Kultivering og Kolonisation af det tyndt befolkede Isted Syssel. Man lod udgaa en Befaling om at foretage en Udskiftning af Fællesjorden og henstillede til Beboerne at tage Heden under Kultur, at saa Hør og Tobak, at dyrke Humle og drive Biavl. Henstillingen besvaredes med en ren Afvisning, og det hjalp ogsaa kun lidet, at Kong Christian den Sjette i 1735 nedsatte et Økonomi-Kollegium med Landbrugets Forbedring i disse Egne for Øje. Dette Kollegium bekræftedes af den følgende Konge og opløstes først i Begyndelsen af det nittende Aarhundrede, uden at der var udrettet stort.

Hvad sker der nu i vore Dage? Grænse-Bosættelsen i Mellemslesvig er naturligvis kun et Led i det store Kolonisationsarbejde, der foregaar i hele Provinsen Slesvig-Holsten ved »Schleswig-Holsteinische Höfebank« i Kiel og Kulturkontorerne i Flensborg, Slesvig, Heide, Kiel og Oldesloe. »Höfebank«, det Navn, vi ogsaa mødte under »Bindeloven« før Krigen, er et Selskab med begrænset Hæftelse, dannet 1913 som almennyttigt Bosættelses-Selskab for Provinsen og med den preussiske Stat, Provinsen Slesvig-Holsten, Amter og Købstæder, Landbrugskamret og Landboforeningerne i Provinsen som Andelshavere.

I alt har der ifølge officielle Kilder i Sydslesvig og Holsten i Tiden fra 1919 til 1927 været 37,600 Hektar Jord under Bearbejdelse, uden at maaske alt er udnyttet. Det drejede sig om:

1,448	Hektar	Mose- og Hedejord
2,848	»	fra Statsdomæner
23,662	»	fra Gaarde over 100 Hektar
9,629	»	fra mindre Gaarde.

Ved Slutningen af 1927 var der i hvert Fald paa denne Jord oprettet 2195 nye Brug med et samlet Omraade af 27,603 Hektar.

Deraf var, for at antyde Karakteren af disse Brug, de 1550 over 2 Hektar store. 183 var oprettet paa Mose- og Hedejord, tilsammen 2760 Hektar. 424 var

dannet ved Køb af Tillægsparceller.

Af Ejerne, der her blev bosat, stammede de 88,8 pCt. fra selve Omraadet; 7,02 pCt. var fra Nordslesvig og 4,2 pCt. fra det øvrige Tyskland.

Lidt større Tal faar man ved at følge Dr. Ing. Hahns Bog: »Schleswig-Holstein«. Derefter skulde der indtil 1928 være oprettet ved

»Höfebank«: 1491 Nybyggersteder	19,668 ha
Kulturkontorerne 859 Nybygersteder	9,321 ha
Ialt 2350 nye Ejendomme, svarende til	28,990 ha

Den ubetydelige Afvigelse i Opgivelserne kan skyldes, at de sidstanførte Tal hidrører fra et senere Tidspunkt.

Ønsker man Oplysning om, hvorledes disse nye Ejendomme er fordelt, kan man bl. a. henholde sig til en Udtalelse af den preussiske Landbrugsminister i sin tidligere nævnte Redegørelse i Landdagen den 23. Januar 1929. Ministeren meddelte her, at der i de sidste to Aar i de slesvigske Kredse ved Kulturkontorernes Medvirken i Form af Rentegaarde var oprettet 180 Brug, hvortil der af Rigslaan var ydet 2,650,000 Mark, d. v. s. 14,700 Mark pr. Ejendom.

En Oversigt vedrørende »Höfebank«s Virksomhed i samme Tidsrum kendes ikke. Men af Beretningen for Sydtønder Kreds for 1928 fremgaar, at der i dette Aar er dannet 40 Nybyggersteder indenfor Omraadet med et samlet Areal af 639 Hektar. De ligger spredt fordelt over følgende Landsbyer: Vesby, Lytjenholm, Karlum, Brarup, Humptrup, Ladelund, Sprakebøl, Læk, Knorborg, Størteværkkog, Bølsbøl, Østerby, Horsbøl og Sande. Af disse har 7 en Størrelse af indtil 5 Hektar, 6 af 5—10 Hektar, 2 af 10—15 Hektar, 6 af 15—20 Hektar, 17 af 20—25 Hektar, 2 af over 25 Hektar. Desuden oplyste Landraad Wallroth paa et Kredsdagsmøde i Flensborg i Begyndelsen af 1929, at der siden 1924 ved det derværende Kulturkontor (formentlig i Flensborg Amt alene) var skabt 88 Smaagaarde med et samlet Areal af 1667 Hektar og ved »Höfebank« 23 Brug og 14 Udvidelser ved Tillægsparceller. (Jfr. »Flens. Nachr.« Nr. 115, Aargang 1929). Endelig meddeltes paa et Kredsdagsmøde i Husum i Januar Maaned 1928, at det store Kultiveringsarbejde ved Lytjenholm og Dørpum, som har staaet paa i syv Aar, nu var saa godt som afsluttet, og at der her var skabt 30 Landejendomme

med en Gennemsnitsstørrelse af 15 Hektar i Form af Rentegaarde.

Hvor vidt nogle af disse Tal er Gengangere, er vanskeligt at bedømme; men de enkelte Oplysninger sammenholdt turde dog være egnet til at give et Billede af Kolonisationsarbejdet i Mellemslesvig.

Ifølge Bladmeddelelser har man i den senere Tid særlig taget fat paa Egnen omkring Læk, Agtrup, Østerby og Bramsted. Strøget længere mod Syd, fra Lytjenholm tværs over til Sillerup, er allerede opdyrket og optaget af flere store Kolonier. Der kan tilføjes, at den Jord, som ikke egner sig til Dyrkning, søger man at tilplante. Der har saaledes dannet sig et Kultur- og Plantningsselskab i Læk med en Kapital af 868,000 Mark.

En særlig Form for Udstykning bestaar i Deling af Fædrenegaarde mellem Sønnerne efter Kolonisationslovens Bestemmelser og med dens Begunstigelser. En saadan Deling synes nemlig kun at kunne ske med Fordel, naar den foretages ved det offentliges Medvirkning, og her er det, at Kulturkontorerne træder hjælpende til ved at kultivere og forbedre Jorden. Dette Arbejde udføres i Praksis af »Deutsche Oedland-Kulturgesellschaft« (»Dökult«). De Gaarde, der kommer i Betragtning, tager selv Del i Arbejdet ved Kørsel, og fra Fædrenehjemmet leveres den ny Besætning, mens de nødvendige Laan naturligvis fremskaffes ved Statsbevillingerne i Henhold til Agrarlovgivningens Bestemmelser. Det hænder, at hele Landsbyer ved denne Fremgangsmaade faar en ny Jordfordeling. I det hele taget fremhæves denne »Siedelung vom Hofe aus« som meget anbefalelsesværdig. Efter vor Tids Forhold kan de slesvigske Gaarde godt taale en Udstykning til anden og tredie Bondesøn, idet de nuværende Ejendomme er af følgende Gennemsnitsstørrelse:

I Flensborg Amt	36,65 ha
Husum Amt	36,70 »
Sydtønder Amt	34,90 »
Slesvig (Gottorp) Amt	37,00 »

Jævnsides med denne Udstykning foregaar, som antydet, i de enkelte Kommuner i Henhold til samme Lovgivning Oprettelse af Landarbejderhjem. I de sidste tre Aar er der af saadanne Ejendomme indrettet 37 i Syd-Tønder Amt.

Det er umuligt i en Redegørelse som denne at omtale hele det store Udstyknings- og Kolonisationsarbejde, der hidtil er udført nordfor Elben. De, der ønsker nærmere Indblik i disse Forhold,

henvises til Dr. Boyens Bog. Her skal blot endnu nævnes et Par Enkeltheder, saaledes Kultiveringen af den store Holm-Mose, Udstykningen af Herregaarden Schönhagen paa Svansø, de større Kolonisationsforetagender i Lockstedt Lejr og paa det tidligere Gods Hardebek i Holsten. Om disse Foretagender giver Dr. Boyens meget udførlige Oplysninger. Endelig kan tilføjes, at man tilsigter Udstykning af det store Gods Bothkamp i Holsten, saaledes at der dannes 4 Gaarde paa hver 35 Hektar, 30 Smaagaarde paa 15 Hektar hver, 10 saakaldte Enspændersteder paa 7½ Hektar hvert. Desuden 20 Haandværker- og Arbejderhjem, som hvert skal have et Tilliggende paa 2½ Hektar. Denne Deling, der ligner andre Udstykninger af større Gaarde og synes at være en yndet Form, sker ved et berlinsk Bosættelses-Selskab, som ordner alle Forhold, deriblandt ogsaa de ved en saa omfattende Nyfordeling opstaaende Krav fra Skolens og Kirkens Side, Anlæg af Veje og Afsætningsforhold. Det skal saaledes blot nævnes, at Mælken fra denne Koloni ifølge Overenskomst sælges til Hamborg.

Ind i hele denne omfattende Plan føjer sig dernæst systematisk Mergling og Afvanding af Jorden, efter at de vigtigste Jernbaner er anlagt og nye Veje udbygget. Hvilke Summer og Arealer det drejer sig om, giver følgende Tal, taget blot fra et eneste Aar, en Forestilling om.

I Nr. 115 af »Flensburger Nachrichten« 1929 meddeles følgende af den Beretning om Forvaltningen i Flensborg Landkreds i 1928, som Landraad Wallroth aflagde paa Kredsdagsmødet i Foraaret: Kultiveringen af udyrket Land i Kredsens vestlige Del har ogsaa gjort gode Fremskridt i det forløbne Aar. Ved Regnskabsaarets Begyndelse fandtes der 29 Andelsselskaber og Sammenslutninger med i alt 3571 Hektar. Der har dannet sig et nyt Afvandingsselskab Lippingaa med 76 Hektar. Yderligere 6 Afvandingsselskaber med 147 Hektar er i Færd med at opstaa. Af »Dökult«-Selskabet er der ved Sillerup anlagt 20 Kilometer Veje. 183 Hektar er her færdigt drænet. 125 Hektar hidtil udyrket Land der paa Egnen er pløjet, 78 Hektar fræset og 41 Hektar færdigkultiveret. Hedekulturforeningen Hørup og Omegn har fortsat Kultiverings- og Afvandingsarbejdet. Af de ca. 1600 Hektar, der her kommer i Betragtning, er de 1300 Hektar saa vidt bearbejdet, at de kan udnyttes til Folkeernæringen. Mer-

gelforbundet Hanved og Omegn har fuldført Arbejdet og er nu i Færd med Afviklingen. Mergelforbundet Nordangel fortsætter Gravningen. Hidtil har man merglet ca. 1500 Hektar med ca. 28,000 Kubikmeter Mergel. De samlede Omkostninger beløber sig til 147,000 Mark. Store Flader skal først afvandes, kultiveres og planeres, før der kan tages fat med Merglingen.

Dette er et Par Tal fra et lille Strøg. Tilsvarende Tal kunde hentes fra Aarene forud.

Ogsaa Sydtønder Kreds har fremmet Opdyrkningsarbejdet. Herom meddeler »Flensborg Avis« for 25. August 1929: Afvandingsselskabet Gudskog har saa godt som afsluttet sit Arbejde. Udgiften beløber sig til 950,000 Mark. I Maasbøl-Herrekog er der bygget 13 Kilometer af de planlagte 40 Kilometer Afvandingskanaler. Der er hidtil medgaaet 854,049 Mark til Arbejdet. Afvandingsselskaberne i Østerby og Brarup har dels paabegyndt og dels fortsat deres Arbejde. I Østerby skal 255 Hektar afvandes for 77,000 Mark, og i Brarup skal 123 Hektar afvandes for 47,500 Mark. Kultiverings- og Beplantningsforbundet i Læk har kultiveret 360 Hektar for 146,447 Mark. Digeforbundet Midtbjerg paa Før har paabegyndt Istandsættelsen af den Skade, der voldtes paa Diget den 24. November 1928. Mergelforbundet i Soholm har leveret 61,000 Kubikmeter Mergel og dermed afsluttet sit Arbejde. I alt har Forbundet leveret 141,000 Kubikmeter Mergel, hvorved 4500 Hektar er blevne forsynede. Udgifterne anslaas til 827,000 Mark. Mergelforbundet Ladelund har fortsat sit Arbejde. Ved Slutningen af Beretningsaaret var der leveret 149,207 Kbm. Mergel fordelt paa 5000 Hektar.

I Slesvig (Gottorp) Kreds er man ligeledes i Færd med store Jordforbedringer. Løjt og Satrup Mose skal kultiveres. En 100 Hektar stor Hede ved Lille Bennebæk bliver for Tiden opdyrket. I indeværende Aar har 42 Landmænd, som repræsenterer 188 Hektar, ansøgt om Statslaan til Opdyrkning af udyrket Jord. Staten udlaaner til saadanne Formaal indtil 200 Rigsmark pr. Hektar til en Rentefod af 2 Procent; Laanet skal afbetales i Løbet af 20 Aar.

Endvidere kan oplyses, at Frederiksaa Mergelforbund i de sidste Aar har leveret 20,400 Kubikmeter Mergel. Omkostningerne beløb sig til 70,400 Mark, efter at det bevilgede Tilskud var fradraget. Et Mergelforbund i Krop skal levere 140,000 Kubikmeter Mergel. Endelig har der

dannet sig et Mergelforbund i Schuby, som endnu ikke har begyndt sin Virksomhed.

Hvad særlig Landvindingsarbejdet ved Kysten angaar, skal blot lige anføres, at der siden 1900 i alt er indvundet 1990 Hektar fra Havet. I Sønke-Nissen-Kog, Cecilie-Kog, paa Pohnshallig og i Viddingherreds-Nykog er der i de senere Aar oprettet 63 Ejendomme med 322 Beboere, deraf 50 større Gaarde. For Tiden arbejdes med 4000 Hektar Forstrand, som man haaber at kunne fravriste Havet.

Allerede saa tidlig som i April Maaned 1919 tegnede nuværende Folketingsmand, Pastor Johannes Schmidt i den tyske Presse et Billede af »Slesvig-Holstens Fremtid« under den vordende Fristat med Kravet om nyt Land, ny Produktion og nye Mennesker. Det er disse Krav, man nu med en sjælden Ihærdighed efter en stor Plan og med et bestemt Maal for Øje søger at opfylde.

Tysk Kulturpolitik og Jordpolitik som Vaaben i Kampen for en Grænserevision.

Hvad selve Kultiveringen, Udstykningen, Kolonisationen i Sydslesvig og Holsten samt de hidtil indvundne Resultater angaar, giver Dr. Wilhelm Friedrich Boyens ret fyldige Oplysninger i sin Bog. I Slutningen sammenfatter han Hovedsummen af sine Undersøgelser og Erfaringer i nogle bestemt formulerede Krav, der har Interesse for danske Læsere og af den Grund her i Korthed skal omtales.

I nationalpolitisk Henseende regner han med Forholdene baade nord- og sydfor den nuværende Grænse. De store Tab af tysk Jord i Nordslesvig efter Krigen gør, at Tyskhedens Bestaaen er alvorligt faretruet, skriver han. Fra tysk Side kan man imødegaa denne Fare ved at støtte den Organisation, som fører Jordkampen. Denne Hjælp maa gaa saa vidt, at den opretholder det bestaaende og muliggør Bosættelse af de Nordslesvigere, som bekender sig til Tyskheden.

Sydfor Gænsen bor der i Gestdistriktet saa faa Mennesker, at Folkemængden næppe udgør en Trediedel af Bebyggelsen i den øvrige Del af Provinsen. En tæt Kolonisation kan imidlertid kun opnaa varig Betydning, naar den foregaar i nøjeste Forstaaelse

med den indfødte Befolkning, idet man foretrækker slesvigske Bøndersønner. Da Provinsens Landbrug staar meget højt, kan det, særlig af Hensyn til de nationalpolitiske Forhold, ikke tilraades at danne Domæner.

Følgende socialpolitiske Grunde taler efter Forfatterens Mening for Kolonisationen: I det Omraade, hvor store Gaarde er fremherskende, er Fraflytningen fra Landet bleven fortsat efter Krigen. Man bør derfor søge at øge Bondebrugenes Tal, navnlig ogsaa ved at bosætte Landarbejdere. For Marskegnenes Vedkommende holder han det for nødvendigt at gaa over fra Kvægavl til Agerbrug.

Rent økonomisk set anbefaler Dr. Boyens at afløse det i visse Dele af Landet herskende Fæsteforhold ved Selvejerbrug. Han er kommen til det Resultat, at Brug paa 8—12 Hektar er urentable, men mener derimod, at Ejendomme af en Størrelse fra 15 til 17 Hektar er levedygtige, navnlig i Grænsedistriktet, saafremt de nødvendige Forudsætninger er til Stede. Den danske Husmandslovgivning kan ikke tages som Mønster, da den danske Husmand arbejder under ganske andre Forhold. Udstykkes der i for smaa Brug, er der Fare for, at Tyskheden lider Skade ved, at Ejerne kommer til at staa i Stampe, mens de stadig ser, at den danske Husmand nordfor Grænsen kan klare sig. Han henviser til, at Gaarde paa en Størrelse af 20—25 Hektar efter den foretagne Undersøgelse har vist en heldig Udvikling.

Saa vidt Dr. Boyens!

Det fremgaar atter af disse Sætninger, der, som nævnt, er Resultatet af hans grundige Arbejde med Sagen, at man paa tysk Side i høj Grad opfatter Kolonisationen paa begge Sider af den nuværende Grænse som et vigtigt Problem, som man stadig sysler med.

Denne Kendsgerning bekræftes paa en meget iøjnefaldende Maade af de Udtalelser, der faldt paa det stærkt udbredte og nationalpolitisk aggressive »Schleswig - Holsteiner Bund«s Aarsmøde, som afholdtes i Itzehoe den 21. og 22. September 1929. Ved denne Lejlighed holdt Regeringsraad Søhrnsen - Petersen, Direktøren for Kulturkontoret i Flensborg, Foredrag om Emnet »Folkepolitik og Kolonisation«. Efter det til Pressen udsendte enslydende Referat behandlede Regeringsraaden udførligt den danske Husmandslovgivning og dens Resultater, en efter Talerens Mening imponerende Virksomhed.

Forbundets Formand, den kendte Gaardejer W. Iversen fra Munkbrarup, talte i et forøvrigt smukt formet Foredrag om »To Kulturer, der kæmper med hinanden«. Indledningen skal her gengives ordret efter det officiøse Referat, da denne Udtalelse falder godt i Traad med de nationalpolitiske Foreteelser fra tysk Side, der tidligere har været henvist til i nærværende Redegørelse:

»De Opgaver, Forbundet har sat sig fra første Færd og indtil denne Dag, er blevet uforandret: Atter at gøre den i den nordlige Del af vor Hjemstavnsprovins begaaede Uret god igen, d. v. s. at genvinde det, som blev frataget os i Svaghedens Tilstand, ved en ny Afgørelse at skabe Betingelserne for dette i trofast Arbejde, det betyder i første Linje at fremme den slesvig-holstenske Kulturs Opgangslinje.

Det behøver ikke at fremhæves, at denne Oprejsning i første Linje er et Spørgsmaal om national Folkeære.

At Arbejdet for Folkekultur og Jordkultur er de to betydeligste Vaaben i denne Kamp, har denne Dag navnlig vist os. Det dobbelte Arbejde skal ogsaa yderligere være retningsgivende for vor Opgave. Modarbejdet nordfor Grænsen har faaet mangen en til at lytte. Det drejer sig om en alvorlig, bitter Kamp, langt alvorligere end den aner, som kun kender Gænsearbejdet fra Overfladen.«

Naar Taleren senere ytrede, at »Kampen om Slesvig kun er et Led blandt de samlede tyske Opgaver overfor Norden«, tager vi med Sindsro dette til Efterretning, og naar han ønskede, »at denne Kamp bliver ført paa en værdig og anstændig Maade, saa Modstanderne nærer gensidig Agtelse og Anerkendelse overfor hinanden«, saa er det ogsaa ganske vor Mening. Men naar han endvidere udtalte Haabet om fra den »lokale Kamp i Nordslesvig engang at naa ind i en tysk-nordisk Fremtid, hvor begge Kontrahenter, Norden og vi [Tyskerne], er henviste til hinanden i politisk, kulturel og økonomisk Henseende«, tror vi ikke, at den af Hr. Iversen anviste Vej gennem en Grænserevision, som han indledende krævede, vil føre til Maalet.

Derimod har Taleren Ret, naar han hævder, at »Kampen om Slesvig« i sin nuværende Skikkelse tager Sigte paa baade Jordkultur og Folkekultur, naar vi ser hen til det store Arbejde, der paa disse Omraader i Aaringer har været i Gang i Sydslesvig, særlig i Egnene lige sydfor Grænsen. At de er Midlerne til Opnaaelse af en Grænseforskydning mod Nord, har vi altsaa nu ogsaa den indflydelsesrige og ansete Hr. W. Iversens Ord for.

Det maa derfor efter denne Udtalelse være paakrævet at se lidt nærmere paa det fra tysk Side udførte kulturelle Arbejde i Sydslesvig, efter at den omfattende agrarpolitiske Virksomhed i disse Egne er blevet omtalt i det foregaaende Kapitel.

Det kan straks siges, at den Energi, der i kulturel Henseende sættes ind i Sydslesvig paa at fortyske Landskabet, er mindst lige saa grundig som det rent økonomiske Kultiveringsarbejde. Der skal dog her kun peges hen paa Rammerne for denne Virksomhed ved at nævne nogle Navne og Tal fra Grænseomraadet.

Arbejdet tager først og fremmest Sigte paa den almindelige Oplysning. Derfor bygges der Forsamlingshuse og Skoler, og oprettes der Bogsamlinger efter en hidtil ukendt Maalestok.

I den sidste Beretning for Flensborg Landkreds — altsaa for 1928 — hedder det bl. a., at Opførelsen af Forsamlingshuse og Gymnastik- og Sløjdlokaler, som i de sidste Aar er bygget i Omraadet fra Gelting til Skovlund, nu er afsluttet. Dermed har talrige Landsbyer faaet et Kulturcentrum, som det maa være Befolkningens egen Opgave at udnytte, skrives der endvidere.

Det drejer sig, for blot at nævne nogle Navne, om Ungdomshjemmet i Jaruplund og smukke, store og rummelige Bygninger som Arbejderhøjskolen i Harreslev, der aabnedes i selve Rigskanslerens Nærværelse, Ungdomshjemmet og Børnehaven i samme By, Grænseskolen »Berghof«, ligeledes i Nærheden af Harreslev, Ungdomshjemmet i Munkbrarup, Forsamlingsbygningerne paa Skærsbjerg, i Husby, Lyksborg og Sørup.

Naar man spørger, hvem der skal fylde disse Rum, henvises til 53 Ungdomsforeninger i Flensborg Landkreds med 1478 Medlemmer, til de mange Kursus, som indrettes i Kogekunst og Husholdningsfag i det hele taget og meget andet. Ungdomsskolernes Tal er i nævnte Amt steget til 34 i det sidste Aar.

Dertil kommer Det tyske Hus i Flensborg, et Millionforetagende, som f. T. er under Bygning.

I Sydtønder Kreds er der foruden den store Friedrich Paulsen Skole i Nibøl, et Gymnasium efter nye Krav, blandt andet i den nordlige Del opført nye Skoler i Lindholm for 136,500 Mk., i Humptrup for 60,000 Mark, en Gymnastiksal i Medelby for 41,000 Mark, en Skole i Ladelund for 88,000 Mk., en Skole i Østerby for 51,000 Mk., en Skole i

Aventoft for 88,000 Mk., en Skole i Nykirke for 95,000 Mark, en Skole i Bramsted for 42,000 Mk., en Skole i Sønder Løgum for 102,000 Mark.

I dette Amt er der dannet 52 Ungdomsforeninger med ialt 1569 Medlemmer.

Dertil kommer endelig i Landdistrikterne sydfor Grænsen 117 Bogsamlinger med 50,500 Bind og 10,700 Læsere.

I den sidste Beretning gøres der opmærksom paa, at den tyske Bog ikke særlig formaar at modvirke det danske Sprogs Fremtrængen. Hertil egner Radio sig bedre.

Mens vi nordfor Grænsen paa dansk Omraade i den kulturelle Kamp maa nøjes med Kræfternes frie Spil og en ofte beskeden Hjælp til Selvhjælp, ser vi sydfor Grænsen store Rammer, for en stor Del skabt ved Myndighederne, og alt tyder paa, at meget betydelige Pengemidler staar til Raadighed. Kilden er formentlig bl. a. den tidligere omtalte store Kulturbevilling, der ydes af det tyske Rige og den preussiske Stat til Grænsearbejdet. Efter hvad der lejlighedsvis er oplyst, gaar 2—3 Millioner af dette Beløb aarlig til Fremme af kulturelt og økonomisk Grænsearbejde til Slesvig.

»Hvor to kæmper, sejrer den ene,« sagde Gaardejer Iversen i sin Tale i Itzehoe. »Et Folks Aandsliv bestemmer dets Skæbne«, udtalte han endvidere. Denne sidste Sætning er vistnok rigtig, og her har derfor blot skullet antydes, hvilke Kræfter man fra tysk Side sætter ind i Kampen mellem dansk og tysk paa Aandslivets Omraade. Vi respekterer fra dansk Side disse Tal og Ting og spørger os selv, om vi, vore offentlige Institutioner, men først og fremmest vi selv kan optage den Kamp med dem, som vi ikke kommer udenom, en Kamp, der omtrent er saa gammel som vor Historie paa denne Halvø, og i hvilken vi gennem Aarhundreder har været de vigende.

»Slesvig-Holsten har altid været Fremstødets Land!« Dette Ord af den saakaldte Rembrandt-Tysker, Dr. Julius Langbehn, en født Haderslever, er ofte blevet anvendt paa det store Opsugningsarbejde, de nye Opgaver, der stilles denne Landsdel i Forholdet til Danmark. Ordet benyttes særlig i det stortyske Arbejde, der her ikke skal omtales nærmere, men som rummer en vældig og paagaaende tysk Indsats for at fremme Udviklingen paa slesvigsk Grund i tysk natio-

nal-politisk Retning. Dette er imidlertid et Emne for sig.

— — —

Idet jeg hermed slutter denne langtfra udtømmende Redegørelse for en Sag, der maa skønnes at være af samme Betydning for os, som Tyskerne paa deres Side tillægger den, skal jeg overlade det til Læserne at finde den røde Traad, der gaar gennem den tyske Agrarpolitik, i Særdeleshed i Grænseegnene. For opmærksomme Iagttagere af Udviklingen vil det formentlig ikke være vanskeligt at finde Sammenhængen i og Meningen med den store tyske Indsats, baade i national-politisk og økonomisk Henseende. Vore Naboer mod syd lægger ikke Skjul paa, hvilket Maal de agter at naa. Man bør derfor ogsaa kende deres Midler.

Nicolai Svendsen.